

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 21.

Tisdagen den 28 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 21, 22 och 25 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg anhåller undertecknad om ledighet från riksdagsarbetet till och med den 3 juni 1946.

Älvdalsåsen den 26 maj 1946.

Einar Persson.

Att riksdagsman *Einar Persson* i Älvdalsåsen på grund av olycksfallsskada är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet under tiden 25 maj—3 juni 1946 intygas härmed.

Älvdalen den 24 maj 1946.

R. Welin,
provinsialläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 297, angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1945/46 m. m., hänvisades denna proposition, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 299, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 352, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till statens bosättningslånefond; och

nr 353, av herr *Hagman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Näslund* m. fl. väckta motionen, nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 140—155, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2, bevillningsutskottets betänkande nr 33, bankoutskottets utlåtanden nr 45—49, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 16 och 17 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 355, av herr *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.; samt

nr 356, av herr *Wistrand* m. fl., i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 eftermiddagen.

In fidem
Lode Wistrand.

Onsdagen den 29 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 355, av herr *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.; och

nr 356, av herr *Wistrand* m. fl., i samma ämne.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kreditgivning till Finland;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete; och

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till konjunkturinstitutet för budgetåret 1946/47.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
fria resor för
barn m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 233, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 29 mars 1946, föreslagit riksdagen att dels godkänna de förslag till åtgärder

Anslag till fria resor för barn m. m. (Forts.)

för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn, som i propositionen framlagts, dels medgiva, att Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämde finge utfärda de föreskrifter, som kunde bli erforderliga för genomförandet av de framlagda förslagen, dels ock under femte huvudtiteln för budgetåret 1946/47 anvisa till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor, till Bidrag till husmoderssemestern ett förslagsanslag av 1 100 000 kronor och till Bidrag till driften av barnkolonier m. m. ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebar bland annat sådan höjning av den för rätt till fria resor för barn och vårdare uppställda inkomst- och förmögenhetsgränsen, att familjens vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt beskattningsbara belopp icke finge överstiga 2 500 kronor och att den skattepliktiga förmögenheten icke finge överstiga 20 000 kronor. Även om den skattepliktiga förmögenheten översköte sistnämnda belopp, skulle likväl rätt till fri resa föreligga, därest det beskattningsbara beloppet icke överstege 500 kronor. För rätt till fri resa till av husmodern enskilt ordnad semester hade föreslagits samma förutsättningar beträffande familjens inkomst- och förmögenhetsförhållanden som i fråga om de fria barnresorna. Såsom ytterligare villkor hade föreslagits, att husmodern skulle ha omvårdnaden om minst två barn, vilka under det år då resan företoges fyllde högst 14 år, eller att hon på grund av stor arbetsbörda eller klenhet efter särskild prövning befundes vara i behov av semester.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Svenson* m. fl. (I: 315) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga och fru *Gustafson* (II: 480), i vilka hemställts, utom annat, att riksdagen måtte besluta, att rätt till fria sommarresor skulle inträda, då familjens till statlig inkomst- och förmögenhetsbeskattning beskattningsbara belopp icke överstege 2 500 kronor, oberoende av den skattepliktiga förmögenhetens storlek;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arrhén* och *Löthner* (I: 330) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagård* (II: 507), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 233 måtte beakta de synpunkter, som i motionen anförts beträffande inkomstgränsen vid rätten till fria resor, bidrag till s. k. dagskolonier och administrationen av husmoderssemesterverksamheten;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Johansson* m. fl. väckt motion (II: 506), vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte beakta i motionen anförda synpunkter vid utfärdandet av de föreskrifter, som komme att bli gällande vid förslagens genomförande, så att vid de enskilda semesterhemmen, som vore beroende av landsningsbidrag (stad utom landsting) för att erhålla det statliga driftbidraget detta måtte utgå för alla gäster, som vistades i hemmen, samt att fria resor till av husmodern enskilt ordnad semester skulle utgå, där det till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt beskattningsbara beloppet ej överstege 2 500 kronor, och att som ytterligare villkor stadgades, att modern skulle ha omvårdnaden om ett minderårigt barn eller på grund av stor arbetsbörda eller klenhet efter särskild prövning befinnas vara i behov av semester.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte

Anslag till fria resor för barn m. m. (Forts.)

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 315 och II: 480, I: 330 och II: 507 samt II: 506, i vad nämnda motioner avsåge inkomst- och förmögenhetsgräns för barns, vårdares och husmödrars rätt till fria resor, godkänna vad utskottet anfört angående inkomst- och förmögenhetsgräns för rätten till dylika resor;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 330 och II: 507, i vad de ej behandlats under I, godkänna av utskottet i övrigt förordade förslag till åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) medgiva, att Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämde finge utfärda de föreskrifter, som kunde bliva erforderliga för genomförandet av de av utskottet förordade förslagen,

b) till Fria resor för barn för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor;

IV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 315 och II: 480, i vad nämnda motioner avsåge anslagsfrågan, till Bidrag till husmoderssemestern för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kronor;

V. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Bidrag till driften av barnkolonier m. m. för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

B. att motionen II: 506, i vad densamma ej behandlats under I, måtte anses besvarad med vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gränebo, Heiding, Rubbestad* och *Onsjö*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 315 och II: 480 samt II: 506 ävensom med avslag å motionerna I: 330 och II: 507, i vad nämnda motioner avsåge inkomst- och förmögenhetsgräns för barns, vårdares och husmödrars rätt till fria resor, godkänna vad reservanterna anfört angående inkomst- och förmögenhetsgräns för rätten till dylika resor;

II. i anledning — — — och barn;

III. med bifall — — — 3 000 000 kronor;

IV. med bifall — — — 1 100 000 kronor;

V. med bifall — — — 1 000 000 kronor;

B. att motionen — — — anfört;

2) av herrar *Gunnar Andersson* och *Falla*, vilka dock ej antytt sin mening.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A I.

Herr **Andersson, Gunnar**: Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation, och det är i anledning därav som jag ber att få yttra några ord.

I likhet med utskottet finner jag — det vill jag betona — starka skäl tala för en väsentlig utvidgning av den här ifrågavarande verksamheten. Den utvidgningen kommer ju till stånd därigenom, att man föreslår, att det beskattningsbara maximibeloppet för dem, som skola komma i åtnjutande av dessa fria resor, höjes från 1 500 till 2 500 kronor och maximiförmögenheten från

Anslag till fria resor för barn m. m. (Forts.)

10 000 till 20 000 kronor. Detta medför, såsom jag strax kommer att närmare beröra, en mycket avsevärd ökning av antalet resor. Jag ifrågasätter, om det ur trafikteknisk synpunkt är lämpligt att göra denna utvidgning redan innevarande år.

Befolkningsutredningen har i detta fall sagt, att ungefär 30 procent av de personer, som bli berättigade till fria resor, kunna antagas komma att begagna sig av dem. Det skulle innebära att 588 000 eller i runt tal 600 000 personer komma att begagna sig av den rätten. För min del anser jag icke denna siffra 30 procent för hög. Reslängden har i medeltal varit 325 km, men eftersom detta gäller enkel resa, bör den siffran fördubblas. Från dessa utgångspunkter kommer man fram till att ökningen i persontrafiken till följd av dessa resor blir 390 miljoner personkilometer. Den siffran vill jag sätta i relation till antalet personkilometer eljest under en sommarmånad — vi skola komma ihåg att dessa resor praktiskt taget helt komma att uttagas under månaderna juni, juli och augusti. Antalet personkilometer för t. ex. juni månad år 1944 — jag väljer denna månad, därför att siffran för den närmast motsvarar medeltalet för sommarmånaderna under de sista tre åren — var 437 miljoner personkilometer. Ökningen till följd av de fria resorna skulle alltså uppgå till nästan lika mycket som en hel sommarmånads persontrafik, d. v. s. en ökning med i runt tal 30 procent av hela sommartrafiken. Detta är enligt min mening en för kraftig utökning av persontrafiken, som jag befarar att de svenska järnvägarna i nuvarande läge få svårt att klara av.

Jag vill i det sammanhanget också påpeka, att trots att den militära persontrafiken minskats, har ingen minskning i den totala persontrafiken under månaderna juni, juli och augusti inträtt. Under dessa tre sommarmånader färdades år 1943 på statens järnvägar 22,9 miljoner personer, under år 1944 25,6 miljoner personer och under år 1945 29,6 miljoner personer. Det är alltså en ständig ökning, trots att den militära trafiken på sommaren 1945 till övervägande del hade fallit bort.

Slutligen vill jag i detta sammanhang framhålla, att statens järnvägar två gånger under kriget, både 1944 och 1945, hos Kungl. Maj:t anhållit om att få ersättningsbygga nya vagnar i stället för 200 personvagnar med 11 000 sittplatser, som järnvägsstyrelsen anser av ålder och bristfällighet vara mindre lämpade att användas i persontrafik. Dessa framställningar ha avslagits, varför dessa 200 vagnar alltjämt äro i trafik. Detta är ju någonting som tyder på att man har mycket stora svårigheter att kämpa med på detta område.

Jag har velat framhålla dessa synpunkter, herr talman, men har intet yrkande.

Fru Svenson: Herr talman! Den kungl. propositionen upptager till stödande av semesterhemsverksamhet för husmödrar ett anslag på 100 000 kronor. I en av mig m. fl. i denna kammare väckt motion har yrkats, att anslaget måtte höjas till 250 000 kronor.

Den socialvård, som i vårt land bedrivs i form av husmoderssemesterverksamhet, har allteftersom verkningarna kunnat konstateras, blivit föremål för en betydande uppskattnings inte blott av klientelet självt utan även av sakkunskapen på området. Bland annat har befolkningsutredningen förordat, att anslaget till denna verksamhet måtte givas en storleksordning av 300 000 kronor per år.

Föredragande statsrådet har i propositionen yttrat: »Det skall anmärkas, att fritidsutredningen från fonden för friluftslivets främjande erhållit ett bidrag av 100 000 kronor för fullföljande under år 1946 av den semesterhemsverksamhet för husmödrar som utredningen under senare år bedrivit.» Under hela

Anslag till fria resor för barn m. m. (Forts.)

den tid, som fritidsutredningen bedrivit semesterhemsverksamhet för husmödrar, har jag varit ledamot av den delegation, som handhaft just denna verksamhet, och jag har gjort den erfarenheten, att det belopp, som ställts till fritidsutredningens förfogande för anordnande av husmoderssemester, varit alltför lågt tilltaget och att stora svårigheter på grund därav förelegat vid anslagsfördelningen.

Från läkare och likställda har på många olika sätt omvitnats, att den avspänning och vila, som genom en tids semestervistelse kunnat beredas utarbetade husmödrar, är av utomordentligt stor betydelse för att förebygga sjukdom och även för att hindra, att dessa arbetstygda kvinnor brytas ned i förtid.

Den kategori kvinnor det gäller lever i allmänhet under mycket små ekonomiska förhållanden, varför semesterfrågans ordnande för dem är ett problem, som inte löser sig helt självt. Det allmänna måste i större utsträckning än som nu sker gripa sig an med detta och hithörande spörsmål av socialvårdande natur. Tillkomsten av semesterhem har därvid haft och kan i fortsättningen få mycket stor betydelse. Genom dessa hem skapas fasta punkter, kring vilka verksamheten kan byggas upp och dit husmödrarna kunna vända sig i dessa angelägenheter. Husmoderssemesterverksamheten får genom dessa hem en fast organisation och kan på det sättet bidra till att allt större skaror av arbetstygda husmödrar komma i åtnjutande av rekreation och vila. Men för att så skall ske, behövs det medel, som inte äro alltför knappt tilltagna. För många husmödrar är ekonomiskt stöd den tändande gnistan, som gör att de ens våga tänka på semestervistelse.

Med dessa ord har jag velat peka på betydelsen av semesterhemmens verksamhet och den stora roll de spela just i detta sammanhang. I huvudfrågan beträffande husmoderssemesterens betydelse vågar jag tro att alla äro ense om att friska, sunda och levnadsglada husmödrar äro en lycka för vårt land och att det, om ett sunt och kraftigt släkte skall kunna fostras, kräves att man tänker på mödrarna. Men då får också något offras härför.

I propositionen angives, att semesterhemsverksamheten skall handhas av socialstyrelsen. Härtill ställer jag mig något skeptisk, då det synes mig att de kvinnoorganisationer, som sedan många år tillbaka sysslat med denna verksamhet och vilka därför sitta inne med erfarenheter på området, borde givas medinflytande.

Det viktigaste är dock, att anslaget ej blir alltför knapphändigt tilltaget. Propositionens förslag om bidrag med 100 000 kronor till driften av semesterhem är alltför lågt tilltaget — även om det är ett förslagsanslag — och står inte i samklang med vare sig behovet eller vår tids sociala omvårdnad i övrigt. Vad som kan göras för dessa arbetstygda husmödrar, det bör också göras.

Beträffande det i motionen framförda förslaget om slopande av förmögenhetsstrecket när det gäller fria resor för husmödrar i samband med självvårdnad semester må anföras, att den i propositionen föreslagna gränsen 20 000 kronor i nuvarande stund betyder en avsevärd skärpning gentemot tidigare — en skärpning som huvudsakligen drabbar jordbrukets kvinnor. Genom den senaste fastighetstaxeringen ha höjningar i fastighetsvärdena med mellan 20 och 30 procent skett. Dessa höjningar svara inte mot en förbättrad räntabilitet å det mindre jordbruket, utan äro en avspeglning av den inträffade försämringen i penningvärdet. Förräntningen av det nedlagda kapitalet är ofta inte mer än 1 å 1,5 procent. Förmögenhetsstrecket blir härigenom långt ifrån en rättvis spärr, då förmögenheten i själva verket blott är skenbar och i jämförelse med andra näringar ej ger samma procentuella förräntning eller inkomst. Det synes

Anslag till fria resor för barn m. m. (Forts.)

därför, som om inkomststrecket vore den rättvisaste utgångspunkten för tilldelningen av fria resor i samband med semester för husmödrar.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till den av herr Gränebo m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Arrhén: Herr talman! När det gäller denna fråga ha jag och en medmotionär väckt en motion där vi bland annat framfört det önskemålet, att statens stöd till såväl resor som drift skulle gälla även barns vistelse i s. k. dagskolonier.

Detta är ju en speciell form av ferievistelse, som kanske mest har intresse för befolkningen i städer och tätorter. Vi möta här det barnklientel, som inte haft någon möjlighet att på annat sätt bli placerat för sommarvistelse och som man alltså söker bereda möjlighet att över dagen vistas vid en badplats eller deltaga i en lekverksamhet, som är särskilt ordnad för dem. Naturligtvis gäller detta hela barnklientelet ända upp till 14 år, men verksamheten har onekligen den största betydelsen för barn i den s. k. förskoleåldern.

Utskottet har, med det lapidariska skrivsätt som är utskottet så eget, sagt, att det inte kunnat dela de uppfattningar, som motionärerna i detta avseende framfört. Detta ter sig för oss litet egendomligt, när det dock är allmänt känt, att man i socialvårdskommittén har enat sig om, att statligt stöd skall utgå också för detta ändamål. Det är alltså bara att gå händelserna ett tuffjät i förväg, när man framställer ett dylikt yrkande.

Beträffande det allmänna resonemang om inkomstgränsen, som föres i utlåtandet och även i de väckta motionerna, är det att lägga märke till, att den höjning, som nu av utskottet förordas och som ligger vid 2 500 kronor för den beskattningsbara inkomsten och 20 000 kronor för förmögenhet, innebär, att 90 procent av alla familjer med minst ett barn falla inom den uppdragna gränsen, vilket befolkningsutredningen klargör i sitt betänkande. När det alltså förhåller sig på det sättet, att endast 10 procent av barnfamiljerna enligt denna gränsdragning stå utanför, ha vi frågat oss, om det ur praktisk synpunkt är klokt att bibehålla den väldiga lokala och centrala apparat, som erfordras, för att detta behovsprövningssystem skall fungera. Det kan med ganska stor visshet antagas, att kostnaderna för denna administrativa apparat överskrida de kostnader, som skulle uppstå, om man helt slopade gränsen. Detta antagande ter sig desto mera rimligt, som man nog har grundad anledning att förmoda, att inom de 10 procenten icke finns så stort barnantal, att det skulle i nämnvärd grad öka den resandefrekvens, som våra järnvägar redan ha att oroa sig för.

Det är den synpunkten, som vi ha tillåtit oss trycka på i vår motion men som utskottet inte ens upptagit till bemötande eller diskussion. Jag tror i alla fall, att den är värd beaktande och att hela denna fråga inom den allra närmaste framtiden kommer att lösas efter den linjen, att *behovsprövningen helt och hållet slopas*.

Jag vill sluta med att säga, att jag finner mig oförhindrad att med utgångspunkt från dessa principiella synpunkter yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Gränebo m. fl. Den betecknar ett steg framåt på den väg, som av oss motionärer i dessa sammanhang skisserats.

Fru Sjöström-Bengtsson: Herr talman! Under fjolårets debatt om anslaget till fonden för friluftslivets främjande tillät jag mig att påvisa de många

Anslag till fria resor för barn m. m. (Forts.)
semesterhemsföreningarnas svårigheter att anskaffa pengar för sin verksamhet.

Även sedan det nu föreliggande förslaget blivit antaget av riksdagen, kommer på de enskilda föreningarna att falla en del av semesterhemmens driftskostnader, nämligen den del, som inte täckes genom statliga eller kommunala bidrag. Driftskostnaderna vid semesterhemmen utgöra för närvarande omkring 5 kronor för dag och person. Även om det kommer att bli vissa svårigheter att anskaffa de erforderliga pengarna, får man med tillfredsställelse konstatera, att de ekonomiska bekymren för de enskilda semesterhemmen hädanefter betydligt komma att reduceras.

Alltså äro jag och alla, som ha med semesterhemsverksamhet att göra, övervägande nöjda och glada över Kungl. Maj:ts proposition. Det är bara ett par detaljer, som jag här vill påtala, därför att jag tror att vissa ändringar till det bättre skulle vara möjliga.

Kungl. Maj:t föreslår, att en mor för att kunna få fri resa till självvordnad semester bör ha värden om minst två barn. Det villkoret måste väcka vissa betänkligheter, inte minst därför att så gott som alla ogifta mödrar därigenom skulle utestängas från denna förmån. Detta stämmer dåligt med de deklarationer, som riksdagen vid flera tillfällen gjort när det gällt att på olika sätt ge stöd och hjälp åt dessa mödrar. Utskottet har också tacknämligt nog i princip godkänt denna syn på saken, och det är endast med hänsyn till de rådande trafiksvårigheterna — som också här ha påtalats av herr Andersson — som utskottet inte ansett sig nu kunna föreslå någon utvidgning av de fria resorna. Utskottet förutsätter dock, att frågan om fria resor för mödrar med endast ett barn skall upptagas till förnyad prövning, vilket yttrande jag med tillfredsställelse inkasserar.

I motionen II:506 påtalas det enligt framställningen i Kungl. Maj:ts proposition något svävande begreppet husmoder. Utskottet hänvisar i utlåtandet till befolkningsutredningens definition, att med husmoder skall avses varje kvinna, som förestår hushåll utan att vara anställd mot lön. Definitionen täcker den gängse uppfattningen av ordet husmoder, men jag undrar, om det inte i detta fall vore lämpligt att ge begreppet en något vidare prägel. Än en gång har jag anledning att tala om de ogifta mödrarna. Det finns många arbeterskor, som bo hos sina gamla föräldrar och där också få ha sitt barn. Utan att kunna sägas förestå ett hushåll medverka de dock vid sidan av sitt dagliga arbete i betydande grad till föräldrahemmets bestånd. För många arbeterskor av olika slag blir också försörjningsplikt mot föräldrar eller omtanken om minderåriga syskon en ekonomisk börda, som gör det omöjligt för dem att kosta på sig en semestervistelse till gängse pris. När därför Kungl. Maj:t, såsom utskottet förutsätter, närmare bestämmer innehållet i begreppet husmoder, vore det tacknämligt om de synpunkter, som jag här har påpekat, finge göra sig gällande.

Många kvinnor av den kategori, som jag här talat om, ha under de gångna åren varit gäster vid våra enskilda semesterhem, och detsamma torde helt säkert också bli fallet i framtiden, även om vi inte kunna påräkna statsbidrag för dem. Det är nämligen inte lätt att avvisa just dessa kvinnor, då alla förutsättningar i övrigt finnas för att de skola få del av husmoderssemester.

Kontrollen av inkomster och andra villkor för att erhålla semesterhemsvistelse liksom också av rekreationsbehovet kommer ju att ske genom en husmoderssemester nämnd eller annan myndighet, redan innan vederbörande erhåller tillstånd att vistas på ett semesterhem, och därför anser jag, herr talman, att det är alldeles riskfritt att låta statsbidrag utgå till alla kvinnor, som vistats vid de enskilda semesterhemmen.

Anslag till fria resor för barn m. m. (Forts.)

Mitt resonemang i denna sak, herr talman, leder till att jag anser mig kunna yrka bifall till första delen av den hemställan, som gjorts i motion II: 506.

Herr Wahlund: Herr talman! Jag har begärt ordet för att avge en kort deklARATION.

Den föreliggande propositionen överensstämmer ju i allt väsentligt med befolkningsutredningens förslag i frågan, mot vilket jag som ledamot inte har avgivit någon reservation. Det är klart, att jag då i stort sett är tillfredsställd med propositionen. Det är ju så här i världen, och inte minst här i riksdagen, att man inte får igenom allt man vill, framför allt inte om man råkar tillhöra ett minoritetsparti. Jag är, som sagt, i stort sett tillfredsställd. Det väsentliga har vunnits. Jag ser, att socialminister Möller inte är här närvarande, men jag vill ändå till protokollet ge uttryck åt min tillfredsställelse över att socialministern nu har infriat de löften, som han för ett år sedan avgav, att göra rätten till dessa resor lika öppen för befolkningen på landsbygden som i städerna, så snart trafiksituationen lättade.

Det är naturligtvis en del ting i denna proposition, som man kan vara tveksam om. Jag tänker då i första hand på förmögenhetsstrecket. Inom befolkningsutredningen hävdade jag precis samma synpunkter som fru Gärda Svenson nyss gjorde, och jag ställde där samma yrkande som hon här i kammaren, nämligen att detta förmögenhetsstreck skulle borttagas. Som alternativ förelåg den gamla regeln om 10 000 kronors förmögenhet såsom gränslinje. Vi ha inom befolkningsutredningen alltid försökt diskutera oss samman, och det gjorde vi också denna gång. Resultatet blev som så ofta annars en kompromiss: vi stannade vid att de, som hade över 20 000 kronors förmögenhet och över 500 kronors inkomst, inte skulle få del av ifrågavarande sociala förmån.

För min *personliga* del ser jag saken så, att en överenskommelse är en överenskommelse, och jag vill därför i dag rösta med utskottsmajoriteten. Men jag vill samtidigt deklarerera, att jag rent sakligt står på samma ståndpunkt som fru Gärda Svenson.

I denna situation och som frågan nu ligger till, kan jag, herr talman, inte göra något yrkande.

Herr Anderson, Gustaf Iwar: Herr talman! Det torde inte råda så värst delade meningar om önskvärdheten av att denna verksamhet kan utvidgas, men reservanterna blunda alldeles för de trafiksvårigheter vi ha att motse under de kommande sommarmånaderna.

För min del har jag såsom före detta järnvägsman mångårig erfarenhet dels som biljettör och dels som tågklarare. Järnvägsstyrelsens utlåtande i detta ärende har därför gjort ett mycket starkt intryck på mig. Jag vet, hur svårt det är att bemästra den stora trafiken under sommarmånaderna, och jag vet också, hur irriterade trafikanterna bli, om det inte finns sittplatser åt dem. Jag frågar mig: är det någon mening i att vi här i riksdagen besluta åtgärder, som järnvägarna sedan inte kunna effektuera? Även om vi, herr talman, alla blicka framåt till det som skall inträffa i september, måste vi väl ändå se litet grand realistiskt på saker och ting. Jag måste för min del säga — och jag delar i stort sett min namne herr Anderssons uppfattning om trafiksvårigheterna — att Kungl. Maj:t har sträckt sig till gränsen för vad järnvägarna i år kunna prestera. Utskottet har tagit fasta på detta, men räknar med att situationen i det fallet till ett annat år skall vara betydligt gynnsammare.

Anslag till fria resor för barn m. m. (Forts.)

Beträffande sedan frågan om vem som skall handha denna verksamhet, så voro vi inom utskottet eniga om att det bör vara socialstyrelsen. Skulle fritidsnämnden eller någon annan myndighet, såsom det har ifrågasatts, få denna uppgift, fruktar jag att vi skulle tillskapa ännu ett litet ämbetsverk, och det kan inte vara önskvärt. Då är det bättre, att denna verksamhet får sortera under socialstyrelsen.

Alla synas sålunda vara eniga om att denna verksamhet skall uppmuntras. Man får emellertid lov att böja sig för de sakskaäl, som järnvägsstyrelsen har anförst, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Det enda skäl, som här framförts mot den föreliggande reservationen är, att järnvägarna skulle bli överbelastade under sommarmånaderna, om dess yrkande bifölles.

Men vad innehåller då reservationen, som skiljer sig från utskottsmajoritetens förslag? Jo, endast att de, som ha en förmögenhet överstigande 20 000 kronor, skulle vara utestängda från möjligheten att erhålla fria resor. Det är väl inte någon av kammarens ledamöter som tror, att det skulle bli något så stort antal personer som ytterligare skulle komma i åtnjutande av denna förmån, om spärren slopades, att trafikintensiteten i någon nämnvärd grad skulle ökas? Jag tror för min del att det skulle bli ett så litet antal, att det inte skulle betyda någonting nämnvärt. Från trafiksynpunkt behöver man därför inte hysa några betänkligheter mot att biträda reservationen. Är det inte andra skäl som göra, att man inte vill gå med på den, då tycker jag att man kan låta betänkligheterna fara.

De övriga invändningar, som framförts mot reservationen, ha på ett mycket objektivt sätt vederlagts av fru Gärda Svenson, då hon gör gällande, att förmögenheterna genom höjningen av taxeringsvärdena och genom penningvärdets försämring avsevärt ha minskat i värde och att denna gräns för vissa kategorier av medborgare kommer att utgöra ett hinder. Genom att slopa denna spärr kommer man dessutom ifrån den prövning av förmögenhetsförhållandena, som även den i och för sig mången gång är ganska besvärlig. En sökande kommer ju vanligen inte med ett bevis från taxeringsnämnden om sin förmögenhet, och det är svårt för vederbörande, som skall pröva ansökningarna, att avgöra, huruvida en sökande är berättigad till denna förmån eller inte. När det gäller folkpensioneringen har ju regeringen nu intagit den ståndpunkten — som jag förmodar överensstämmer med den allmänna meningen — att man bör slopa förmögenhetsprövningen. Här gäller det ett område, som är ganska jämförbart med folkpensioneringens, eftersom det i båda fallen är fråga om sociala åtgärder. Jag anser för min del att det skulle vara en fördel att slippa ifrån förmögenhetsprövningen. Har man nu gått in för att skapa likställighet och ge möjlighet åt landsbygdens kvinnor och barn att komma i åtnjutande av samma förmåner som tätorternas och städernas, så anser jag att man även skulle kunna slopa denna spärr, i synnerhet som den av Kungl. Maj:t föreslagna inkomstspärren vid 2 500 kronor kommer att vara kvar. Jag tror att den spärren verkar mera rättvist än en bedömning av storleken på förmögenheter, som kanske mången gång ge mycket liten inkomst.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Anderson, Gustaf Iwar: Herr talman! Jag ber att få erinra herr förste vice talmannen om att reservanternas talesman i statsutskottet angav ökningen

Anslag till fria resor för barn m. m. (Forts.)

av det antal personer, som skulle få fria resor, till över 200 000. Jag kan inte garantera att den siffran är riktig, men den säger väl ändå en hel del.

Herr **Bäckström**: Herr talman! Jag skall med några ord bemöta herr förste vice talmannen, då han säger, att det enda skäl, som här har framhållits, är trafiksvårigheterna på statens järnvägar.

Det är ändå olika, hur man ser på denna fråga. Kungl. Maj:ts förslag innebär ju en avsevärd förbättring, vilket också framhållits av en föregående talare. Under fjolåret gällde ju den bestämmelsen, att beskattningsbara beloppet fick utgöra högst 1 500 kronor och skattepliktiga förmögenheten högst 10 000 kronor. Kungl. Maj:t har nu höjt inkomststrecket till 2 500 kronor och förmögenhetsstrecket till 20 000 kronor, varjämte, då beskattningsbara beloppet icke överstiger 500 kronor, rätt till fri resa föreslagits, oberoende av den skattepliktiga förmögenhetens storlek.

När riksdagen första gången fattade beslut om avgiftsfria resor, var ju syftemålet att tillse, att barn från tätorter och städer skulle beredas möjlighet till rekreation på landet. Nu har denna verksamhet utvidgats till att omfatta även landsbygdens befolkning.

Då jag varit närvarande i avdelningen vid ett av de tillfällen, då detta ärendet behandlades, vill jag framhålla att jag anser den begränsning, som införts genom förmögenhetsstrecket vid 20 000 kronor, vara väl motiverad. En person, som har 20 000 kronors förmögenhet, bör anses ha tillräckliga ekonomiska förutsättningar för att, om han så vill, göra en semesterresa eller fara bort med sina barn. Den ursprungliga avsikten med dessa fria resor var ju att göra något för de undernärda barnen och barnen från mindre bemedlade hem i städer och tätorter. Om man nu slopar varje begränsning, måste väl svårigheterna för järnvägstrafiken bli ännu större än som angivits av järnvägsstyrelsen i dess yttrande.

Det kan ju vara olika, hur man ser på denna fråga, men jag anlägger för min del den synpunkten, att familjer med en förmögenhet på 20 000 kronor och därutöver böra ha råd att själva bekosta dessa resor. Frågan om förmögenhetsstrecket har ju närmast betydelse för landsbygdens befolkning. Så som jag ser på saken, torde Kungl. Maj:ts och utskottets förslag innebära full likställighet mellan arbetarfamiljer i tätorter och större samhällen och mindre bemedlade familjer på landsbygden.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna A II—A V och B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till uppförande av ett radiohus i Stockholm, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättring av landsbygdens telefonförhållanden jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 219, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 22 mars 1946, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts låta vidtaga åtgärder för förbättring av landsbygdens telefonförhållanden.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gränebo* m. fl. (I: 297) och den andra inom andra kammaren av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl. (II: 459), i vilka hemställts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 219 måtte uttala sig för att Mönsterås taxeområde skulle uppdelas mellan Kalmar och Oskarshamns taxeområden på det sätt som kunde anses lämpligast, sedan befolkningen inom området fått tillfälle att framföra sina önskemål i detta avseende;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson* m. fl. (I: 303) och den andra inom andra kammaren av herr *Stazäng* (II: 463);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Heiding* och *Mannerskantz* (I: 304) och den andra inom andra kammaren av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl. (II: 465), i vilka hemställts, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 219 uttala, att samtliga abonnenter vid telefonväxelstationerna Bläsemåla, Bugehult, Förlångsö, Gajemåla, Ljungbylund, Skäveryd, Vissefjärda och Emmaboda borde beviljas fri samtalsrätt med Kalmar taxeområde;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* m. fl. (I: 305) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hägglom* och *Janson* i Frändesta (II: 464), i vilka hemställts, att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 219 uttala, att fritrafikförmånerna borde så anordnas att med huvudort förstodes den stad som utgjorde det naturliga centrum för bygdens ekonomiska och sociala verksamhet;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Torp m. fl. väckt motion (II: 458).

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 305 och II: 464 bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 22 mars 1946 anförts låta vidtaga åtgärder för förbättring av landsbygdens telefonförhållanden;

II. att motionerna I: 297 och II: 459 samt I: 304 och II: 465 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i anledning av motionerna I: 303 och II: 463 samt II: 458 förut i utlåtandet anförte.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»I motionerna I: 305 och II: 464 har hemställts, att fritrafiken så ordnas att med huvudort förstås den stad, som utgör det naturliga centrum för en bygds ekonomiska och sociala verksamhet. Utskottet vill icke förneka, att den-

Ang. förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. (Forts.)

na princip i och för sig kan vara riktig. Frisamtalsförhållandena torde också i stor utsträckning ha reglerats med utgångspunkt härifrån. Utskottet finner sig emellertid icke berett tillstyrka en generell tillämpning av principen. Enligt vad utskottet erfarit skulle nämligen en knäsättning av principen komma att medföra konsekvenser i fråga om landets indelning i taxeoråden, vilka svårigen låta sig överblicka.»

Reservationer hade anmälts

1) av herr *Gränebo*, som likväl ej antytt sin åsikt;

2) av herr *Mannerskantz*, som ansett att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 305 och II: 464, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna förut anfört låta vidtaga åtgärder för förbättring av landsbygdens telefonförhållanden;

II. att motionerna — — — åtgärd föranleda;

III. att riksdagen — — — anfört.

I den av reservanten förordade motiveringen hade det nyss återgivna stycket utbytt mot följande:

»I motionerna — — — sociala verksamhet. Utskottet anser, att denna princip är riktig. Frisamtalsförhållandena torde också i viss utsträckning ha reglerats med utgångspunkt härifrån. Utskottet finner sig följaktligen böra tillstyrka en generell tillämpning av principen. Genomförandet därav kan givetvis icke ske inom allt för kort tidrymd med hänsyn till rådande knapphet på materiel och arbetskraft, men principen bör enligt utskottets mening vara bestämmande för utvecklingen på längre sikt.»

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Den föreliggande propositionen, som innebär förslag om en avsevärd förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, har givit anledning till en hel del motioner såväl i första som i andra kammaren. I allmänhet avse dessa motioner en utvidgning av rätten till fria samtal eller en förändring av de nuvarande taxeoråderna.

De förslag till taxeoråden, som innefattas i den kungl. propositionen, äro inte i alla avseenden tillfredsställande, vilket för övrigt är ganska naturligt, då det gäller en sådan sak som att indela landet i taxeoråden. Inte minst beträffande det län, som jag själv representerar, ha förändringar i de hittillsvarande taxeoråderna föreslagits till genomförande. Ehuru utskottet i stort sett tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, säger man, att det framstår såsom naturligt, att önskemål om olika åtgärder inom skilda delar av landet motionsvis framförts. »Utskottet vill icke förneka», säges det vidare, »att i motionerna åberopade skäl i och för sig kunna tala för åtgärdernas vidtagande.» Å andra sidan har utskottet inte funnit det möjligt att taga definitiv ställning till ändringsförslagen, utan anser, att förslagen böra prövas efter framställning i vanlig ordning.

Utskottet menar därmed att Kungl. telegrafstyrelsen efter framställning från befolkningen inom ett visst område kan vidtaga förändringar i fråga om taxeoråderna utan riksdagens hörande. Vid sådant förhållande skulle man ju inte hos riksdagen behöva begära fastställelse av vissa områden. Då emellertid förslag motionsvägen framförts, har ju utskottet näst yttra sig över dem och därvid, även om utskottet ställt sig ganska förstående, inte ansett sig kunna förorda bifall till dem. Anledningarna och skälen härtill äro ju flera, inte

Ang. förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. (Forts.)
minst den rådande knappheten på materiel och arbetskraft. Det finns för närvarande inte möjligheter att öka antalet telefonledningar i den utsträckning som skulle bli nödvändig för att tillgodose samtalsfrekvensen, ifall samtalen bleve fria i betydligt större omfattning än nu. Detta är ju ett skäl som måste respekteras, även om man har den uppfattningen, att de nu rådande förhållandena inte kunna betecknas som tillfredsställande.

Likväl anser jag att utskottet kunde ha uttalat sig något mera positivt än det har gjort. Utskottet kunde t. ex. ha understrukit önskemålet att telegrafstyrelsen, så snart materielltillgången blir rikligare och man i större utsträckning kan övergå till automatiska växelstationer, bör så vitt möjligt tillgodose av befolkningen inom ett område i vanlig ordning gjorda framställningar.

I en till utskottets utlåtande fogad reservation av herr Mannerskantz säges, att frisantalsförhållandena i viss utsträckning torde ha reglerats med utgångspunkt från den stad, som utgör det naturliga centrum för bygdens ekonomiska och sociala verksamhet, och att en generell tillämpning av denna princip följaktligen borde genomföras. Det är en synpunkt, som nog i allmänhet äger berättigande. Att jag ändå inte instämt med herr Mannerskantz, utan antecknat en blank reservation, beror på att det kanske ännu inte är möjligt att i en del fall ordna telefontrafiken enligt dessa riktlinjer. I åtskilliga trakter kan det vara mycket långt till närmaste stad, och en annan ort kan vara den mest centrala. Jag vill emellertid uttala mitt gillande av den princip, som kommit till uttryck i reservationen, nämligen att centralstationen för telefonväsendet inom en bygd eller ett län bör vara förlagd till den stad, dit befolkningen i allmänhet har sina ärenden och där länsstyrelse och andra centrala institutioner äro förlagda.

Jag vill med dessa ord, herr talman, utan att nu ställa något direkt yrkande göra det uttalandet, att telegrafstyrelsen i den utsträckning det är möjligt bör söka anordna taxeområdena på det för befolkningen mest lämpliga och praktiska sättet och för det ändamålet inhämta orsbefolkningens mening.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag har inte kunnat låta detta ärende passera utan att anmäla reservation på en punkt, som är av rätt väsentlig art.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget är ett resultat av den inom telegrafverket gjorda utredningen. Man vill att riksdagen rent principiellt skall uttala sig om i vilken utsträckning telegrafverket bör tillhandahålla service åt abonnenterna.

Förslaget sönderfaller i två delar. Först och främst föreslås, att frikretsarna — alltså de områden, där telegrafverket skall hålla telefonledningarna — i stort sett skola sammanfalla med stationsområdena. Detta är ju ett gammalt landsbygdsönskemål, som nu har blivit principiellt godtaget. På den punkten har jag ingen som helst erinran att göra, utan vill bara uttrycka min glädje över att vi äntligen ha kommit dithän.

Den andra del, som förslaget rör sig om, gäller i vilken utsträckning man skall kunna få telefonera utan särskild interurbanavgift, alltså frågan om de lokala taxeområdena. Därvidlag har jag i en motion tillsammans med några andra ledamöter framfört den principen, att man inte bör uttaga särskilda interurbanavgifter för samtal av ordinarie slag med abonnenter i bygdens egentliga huvudort. Telegrafverkets telefonkommitté har också rört sig med begreppet huvudort, men har inlagt en annan och snävare mening i detta begrepp, nämligen att huvudort är den plats, där präst, läkare och landsfiskal o. dyl. äro bosatta.

Ang. förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. (Forts.)

I vår motion ha vi hävdad, att det inte kan vara riktigt att de, som bo mera avlägset på landsbygden, skola belastas med interurbanavgifter för samtal av det slag, som här i Stockholm eller i andra städer och i välbelägna landsbygdsområden inte äro belagda med särskild avgift. Särskilda avgifter för sådana samtal utgöra enligt min mening en direkt beskattning av dem, som bo mera avlägset på landsbygden. Det kan inte vara rättvist, att just dessa abonnenter skola lämna särskilt stora bidrag till den vinst, som av telegrafverket årligen inlevereras till statsverket och som gör, att statens intäkter från andra håll inte behöva vara så stora. Dessa abonnenter på landsbygden äro knappast det rätta klientelet för att finansiera den saken.

För tre år sedan motionerade jag om att länen i stort sett skulle vara taxedområden. Jag kan hålla med om att detta kanske var onödigt stort tilltaget, men man bör åtminstone kunna få sådana ändringar genomförda, att inte de vanligaste samtalen med läkare, handlande etc. beläggas med interurbanavgifter. Nu förekommer det ju i tiotusentals fall, att abonnenter på landsbygden inte kunna telefonera till sin vanliga handelsstad utan att betala interurbanavgift. Det är detta jag har velat vända mig emot.

Om den i motionen hävdade principen säger utskottet: »Utskottet vill icke förneka, att denna princip i och för sig kan vara riktig. Frisamtalsförhållandena torde också i stor utsträckning ha reglerats med utgångspunkt härifrån.» Det sista är inte sant. Det finns alltför många och alltför stora områden, som i det föreliggande förslaget inte ha blivit reglerade med hänsyn härtill. Därefter säger utskottet: »Utskottet finner sig emellertid icke berett tillstyrka en generell tillämpning av principen. Enligt vad utskottet erfarit skulle nämligen en knäsättning av principen komma att medföra konsekvenser i fråga om landets indelning i taxedområden, vilka svårigen låta sig överblicka.»

Vad beträffar dessa konsekvenser vill jag säga, att de kunna överblickas, men att det däremot inte är så lätt att överblicka de konsekvenser som uppstå, om man inte ingriper i detta avseende. Emellertid kan man utan svårighet ge en antydan om dem: tiotusentals jordbrukare, hantverkare och andra, som bo i mera avlägsna landsbygder, få fortfarande betala interurbanavgifter i stor utsträckning, vilket inte är någonting annat än en särskild form av beskattning. Och just dessa människor ha säkerligen ofta mindre möjligheter än många andra att bära sådana bördor.

Riksdagen skall ju nu fatta beslut i principfrågan, och vad man här säger torde komma att bli grundläggande för taxepolitiken under decennier framåt. Det kan då inte vara riktigt, att man så fullständigt som här har skett, skriver bort en rättvis sak med den förklaringen, att man inte kan överblicka konsekvenserna.

Jag anser inte, att ett principbeslut skulle kunna förverkligas i snabb takt. Det är ont om materiel och det råder brist på arbetskraft, och dessutom kan man inte på kort tid belasta telegrafverkets ekonomi alltför hårt. Men när riksdagen nu skall yttra sig över den kommande utvecklingen under lång tid framåt, bör man uttala sig för en utveckling i rättvis riktning, och det anser jag inte att utskottet har gjort. Det är därför jag har avgivit den reservation, som återfinnes i utskottsutlåtandet. Det är ju rätt lätt att tolka den, och jag skall därför inte upptaga tiden med att föredraga den.

Med hänsyn till de orättvisor, som nu råda och som komma att fortvara, om utskottets förslag bifalles av riksdagen, kan jag, herr talman, inte godtaga detta förslag, utan finner mig föranlåten att yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Hage* och *Grym*.

Ang. förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. (Forts.)

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Detta utskottsutlåtande har tillkommit efter mycket noggrann förberedelse. Vi ha inom utskottet hört tillkallade sakkunniga och experter från telegrafstyrelsen, och vi ha med hjälp av kartor fått de nya frikretsområdena över hela landet demonstrerade för oss. Det är naturligt, att vi under dessa överläggningar också ha särskilt inriktat oss på att få de spörsmål klarlagda, som avhandlas i de väckta motionerna.

Vad beträffar det yrkande, som framställts i den av herr Mannerskantz väckta motionen och som upptagits i hans reservation, att med huvudort skall förstås den stad, som utgör det naturliga centrum för en bygds ekonomiska och sociala verksamhet, ha vi inom utskottet fått övertygande belägg för att denna princip redan nu tillämpas i allra största utsträckning, men att det finns trakter, där principen icke lämpligen bör eller kan genomföras. Man har sålunda anfört exempel på att en provinsialläkare inte har bott i vederbörande stad, utan i ett annat samhälle inom distriktet och att detsamma varit förhållandet med en del till honom knutna personer med socialvårdande uppgifter. För oss har det därför blivit klart, att man inte kan besluta att den principen alltid skall genomföras, att stad skall vara sådan huvudort. Utskottet har alltså inte ansett sig kunna tillstyrka denna motion med hänsyn till de konsekvenser detta skulle föra med sig.

Herr förste vice talmannen föll tillbaka på den motion som har väckts rörande uppdelning av Mönsterås taxeområde mellan Kalmar och Oskarshamns taxeområden. Denna motion har liksom de övriga noggrant genomgåts med de sakkunniga, som demonstrerat förhållandena med hjälp av kartor. Det finns emellertid omkring 90 distrikt i landet av ungefär samma storleksordning som det ifrågavarande, vilka under åberopande av ett eventuellt bifall till denna motions yrkande kunna komma att framställa krav på uppdelningar. Inför sådana konsekvenser ha vi inte vågat föreslå bifall till motionen. En sådan eventuell framställning från ett 90-tal distrikt skulle ju medföra en betydande omläggning och avsevärda kostnader för telegrafverket, och vi ha inte i ett riksdagsutskott ansett oss på rak arm kunna föreslå någonting, som för med sig så omfattande konsekvenser.

Överhuvud taget måste det betraktas såsom nära nog omöjligt för ett riksdagsutskott och sedermera för riksdagen själv att genomföra ändringar i taxeområdena, därför att det är ytterst svårt att i olika avseenden överblicka alla konsekvenser härav. Där måste man lita till att vederbörande myndighet efter framställning prövar varje särskilt fall och, där förhållandena och övertygande skäl styrka behovet, gör de ändringar och justeringar, som utvecklingen undan för undan föranleder. Ingenting står ju stilla på detta område, utan justeringar måste undan för undan företagas. Detta bör då, som det heter i utlåtandet, ske efter framställning i vanlig ordning.

Vi ha också fått klart för oss, att telegrafstyrelsen inte är ovillig att taga hänsyn till sådana sakliga framställningar. Motionerna I:303 och II:463 samt II:458 äsyfta viss justering av taxeområdena i Bohuslän, och vi fingo av de inkallade sakkunniga, som det står i utlåtandet, löfte om att en del mindre jämkningar där kunna genomföras. Vi ha också skrivit, att utskottet förutsätter, att här äsyftade jämkningar efter vederbörlig framställning komma till stånd. Telegrafstyrelsen är alltså här beredd att gå de uttalade önskemålen till mötes.

För övrigt vill jag säga, att det är en betydande förbättring av landsbygdens telefonväsende som innehålles i det här framlagda förslaget, för vilken man bör giva erkännande. Och att inte utskottet på rak arm kan rita in nya taxeområden, är ju ganska naturligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Ang. förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. (Forts.)

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Jag är fullt ense med statsutskottets ärade ordförande om att det inte går för sig, att statsutskottet på egen hand ritar in telefontaxeområden. Men statsutskottets majoritet har ju ändå lagt sig i denna sak i och med att man säger, att vissa yrkanden i motionerna från västkusthåll böra vinna beaktande. Det principiellt riktiga borde väl ha varit, att man inte heller i det fallet uttalat sig positivt. Som det nu är, har utskottet faktiskt sagt, att det inte bör bli någon ändring med anledning av framställningarna från t. ex. Kalmar län. Utskottet har med sitt positiva uttalande faktiskt lagt en hämsko på utvecklingen inom övriga delar av landet. Även i det avseendet har jag svårt att godkänna utskottsutlåtandet.

Den egentliga anledningen till att jag begärde ordet var, herr talman, att statsutskottets ordförande i hela sitt anförande liksom har utgått från att riksdagen inte kan göra någonting annat än vad telegrafstyrelsen anser är bra och lämpligt. Det vill jag protestera emot. Jag vill fråga, om det är riksdagen eller telegrafverket som skall besluta om principerna. Om det inte är riksdagen, varför har då detta förslag överhuvud taget lagts fram? I så fall vore det mycket bättre, om man helt och hållet skötte denna sak vid Brunkebergstorg, så att vi sluppe besvära oss med den. Men eftersom förslaget nu lagts fram och riksdagen skall uttala sig, får det inte vara något avgörande skäl, att en föredragande från telegrafstyrelsen eventuellt har sagt, att detta kan man gå med på, men detta kan man inte gå med på. Det riktiga är att riksdagen själv bestämmer, om man vill att telefonkostnaderna skola fördelas rättvist mellan landets telefonabonnenter.

Varför har t. ex. Södertälje fria samtal till Stockholm? Det finns väl sjuksköterska och läkare i Södertälje, så att man inte behöver ringa till Stockholm om sådana saker. Om den principen tillämpades, att det skall vara fria samtal endast med den sociala huvudorten, borde telefonsamtal mellan Södertälje och Stockholm vara belagda med avgifter. Då vore det ju åtminstone rättvisa och gäve mycket pengar. Men när man i andra trakter har liknande avstånd till den plats, där det finns läkare och där man har sin handlande etc., vill telegrafverket inte medge fria samtal.

Det finns ingen rättvisa i detta, om man tänker på det exempel jag just har nämnt, och det gör att jag, herr talman, fortfarande vidhåller mitt yrkande.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Herr Mannerskantz tog till i överkant, när han ville göra gällande, att vi äro beredda att låta telegrafverket ensamt bestämma om dessa ting utan riksdagens inblandning.

Jag trodde att jag hade tillräckligt klarlagt, att vi inom utskottet hade fått till stånd en diskussion med inkallade representanter från telegrafverket just om de sakskäl, som tala för och emot de i motionerna framförda önskemålen. Det är för att vi inom utskottet skulle få tillfälle att pröva de skäl, som verkligen legat till grund för det uppgjorda förslaget i dess olika delar, som vi haft samråd med telegrafstyrelsen. Och det är dessa sakskäl som ha övertygat utskottet. Vi ha inte alls intagit den ståndpunkten, att telegrafstyrelsen under alla förhållanden skulle få bestämma, utan det är utskottet som har bestämt på grundval av sakskäl.

Vad beträffar motionerna från Bohuslän, som herr Mannerskantz pekade på, var det så starka sakskäl som talade för de däri framställda önskemålen, att även de inkallade experterna måste medge, att en omprövning sannolikt skulle ge vid handen, att vissa omläggningar skulle kunna äga rum; det gäller här för övrigt endast mindre justeringar. Att vi ha talat om detta i utlåtandet, anser jag ganska rimligt. Motioner ha ju väckts i ärendet, och vi ha besvarat dem på vedertaget sätt.

Ang. förbättring av landsbyggdens telefonförhållanden. (Forts.)

Herr *Mannerskantz* har talat om telefonsamtal från Södertälje till Stockholm. Därom föreligger ingen motion, och jag tycker därför att en sådan sak inte lämpligen bör blandas in i denna debatt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Heiding**: Herr talman! Jag har varit med om att väcka en motion rörande Emmaboda taxeområde och även skrivit under en motion beträffande Mönsterås taxeområde.

Utskottets ordförande yttrade nyss, att 90 andra områden i landet skulle vara jämställda med Mönsteråsområdet. Ja, visserligen upplyste vederbörande om att det skulle vara ungefär 90 områden, men därför behöver man ju inte betrakta detta som ett fastslaget faktum, vilket ovillkorligen skulle utesluta möjligheten av en uppdelning när det gäller ett sådant område som det här omtalade.

Jag har emellertid varit med om den sammanjämkning, som vi ha fått till stånd inom utskottet, och jag har godkänt de uttalanden, som gjorts i utskottets utlåtande. Jag hade alltså ingen anledning att avlämna någon reservation, men jag anser att telegrafverket, så fort sig göra låter, bör kunna gå med på vissa förbättringar. Man får inte låsa sig fast vid vad som här föreslås från telegrafverkets sida. Vi ha ju också i utlåtandet understrukit, att den fortsatta automatiseringen bör bedrivas i så intensiv takt som möjligt, varigenom förbättringar på än det ena och än det andra området kunna komma till stånd.

Vad beträffar de här omtalade motionerna från Bohuslän, påpekades av de sakkunniga, som voro närvarande i utskottet, att man redan hade påbörjat en del av arbetena där nere och att dessa önskemål lågo inom ramen för vad som hade planerats. Därför kunde utskottet göra det uttalande som i detta fall förekommer. Med hänsyn till de uttalanden, som utskottet i övrigt gör, anser jag att det finns utsikter att i framtiden få till stånd vissa ändringar genom framställningar i vanlig ordning. På grund av materielbristen måste vi ju se tiden an, då det inte kan räknas med några omedelbara förändringar. Men jag hoppas, som sagt, att det tack vare den skrivning, som utskottet har beslutat, skall vara möjligt att vidtaga vissa justeringar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Mannerskantz* vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Mannerskantz* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Myrdal* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 300, angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet träffad handelsöverenskommelse;

nr 301, angående anslag till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.; och

nr 302, angående aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående tomtmark i Trollhättan;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till om- och tillbyggnadsarbeten vid statens skeppsprovvningsanstalt m. m.; samt

nr 148, i anledning av väckt motion om utredning angående behovet av livräddningsanordningar å Vänern.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 149, i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser beträffande övergång från kollektivavtalsanställning vid försvarets verkstäder till anställning å militära icke-ordinariereglementet m. m.

*Ang. löne-
klassplace-
ringen för viss
personal vid
försvarets
verkstäder.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Gottfrid Karlsson* och *Frans Ericson* (I: 110) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ward* och *Hermansson* (II: 216), hade hemställts dels om översyn av nu gällande bestämmelser vid övergång från kollektivavtalsanställning till anställning å militära icke-ordinariereglementet, dels ock att de, som under åren 1940—1942 befordrats till mästare i lönegrad 14, till 1:a klass förmän i lönegrad 12 och till 2:a klass förmän i lönegrad 10, måtte erhålla uppflyttning en löneklass.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 110 och II: 216 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Karlsson, Gottfrid**: Herr talman! Jag har tillsammans med min länskamrat herr Ericson i Boxholm väckt en motion med begäran om ändring i de förhållanden, som nu råda vid flygverkstäderna och andra av försvarets verkstäder, då arbetare från tidigare kollektivavtalsanställning bli befordrade till förmän eller mästare. Enligt vårt förmenande äro de bestämmelser, som gälla vid övergång till anställning å militära icke-ordinariereglementet, långt ifrån tillfredsställande. De kunna föranleda mycket egendomliga konsekvenser i fråga om löneställningen för ifrågavarande personal.

Sådana fall ha påvisats för oss och finnas anförda i vår motion. De, som äro mest skickade, torde i regel bli tidigast befordrade till förmän, men faktiskt har det förhållandet inträffat, att exempelvis en person, som år 1940 blivit befordrad till förman av 1:a klass — en tjänst som tillhör lönegrad 12 — några år senare befinner sig i lägre löneklass än en kollega, som vunnit befordran till förman i samma tjänstegrad vid en senare tidpunkt. Detta sammanhänger med det förhållandet, att vid inplaceringen i icke-ordinariereglementet hänsyn skall tagas till den inkomst, som vederbörande haft enligt kollektivavtalet, och i viss mån också till de ackordsförtjänster, som vederbö-

Ang. löneklassplaceringar för viss personal vid försvarets verkstäder.

(Forts.)

rande haft, och att under mellantiden sådana förändringar skett i de kollektivavtalsanställdas inkomstförhållanden, att en person, som blivit befordrad åtskilliga år senare, kommer att placeras in i en högre löneklass än den, som vunnit befordran tidigare. Det måste helt naturligt väcka blandade känslor hos de personer, som blivit befordrade tidigare, att finna sina senare befordrade kolleger placerade i en högre löneklass.

Nu ha vi i vår motion begärt en ändring av de bestämmelser, som gälla vid övergång från kollektivavtalsanställning till anställning å icke-ordinariereglementet. Samtidigt ha vi för att avhjälpa de aktuella orättvisor, som vi ha påpekat, i motionen begärt att några av dem, som tidigare vunnit befordran, skulle tillerkännas uppflyttning med en löneklass, varigenom orättvisorna inte skulle framstå fullt så markerade och iögonenfallande som de nu göra.

Försvarsväsendets lönenämnd har fått motionen på remiss och avgivit yttrande över densamma. Man erkänner, att de gällande reglerna för övergång från kollektivavtalsanställning till anställning å icke-ordinariereglementet inte äro tillfredsställande, men meddelar samtidigt, att dessa regler äro föremål för en översyn av 1945 års lönekommitté, som ju har till uppgift att framlägga förslag om nya lönebestämmelser för de statsanställda. Med hänsyn till detta förhållande anser utskottet, att det inte är behöfligt att från riksdagens sida göra någon särskild framställning i det hänseendet.

Vad beträffar den andra fråga, som vi ha upptagit i motionen, nämligen om uppflyttning i högre löneklass av vissa personer, som tidigare erhållit befordran, har lönenämnden för sin del likaledes avstyrkt. Enligt dess förmenande kunna nämligen konsekvenserna av ett bifall till motionen i detta hänseende inte överblickas. Utskottet säger emellertid, att det synes framgå, »att betydande ojämnheter föreligga i löneklassplaceringshänseende vid övergång från kollektivavtalsanställning till tjänstemannaanställning». Och därefter fortsätter utskottet: »Det framstår för utskottet som angeläget, att påtalade uppenbara orättvisor undanröjas.»

Jag förstår, herr talman, att det inte finns någon som helst utsikt att vinna kammarens bifall till det andra yrkandet i vår motion, nämligen om uppflyttning i högre löneklass av dem, som råkat ut för denna ojämna, för att inte säga orättvisa löneklassplacering. Vad utskottet här har sagt om att det synes angeläget, att de påtalade uppenbara orättvisorna undanröjas, ber jag emellertid för min del att få på det allra kraftigaste understryka, med uttalande också av den förhoppningen, att dessa orättvisor undanröjas så snart som det överhuvud taget är möjligt.

Jag har, herr talman, med det anförda endast velat understryka vad utskottet sagt i ärendet och har intet yrkande.

I detta anförande instämde herr *Ericson*, *Frans*, och herr *Leander*.

Herr **Lindström**: Herr talman! Statsutskottet har vid behandlingen av detta ärende varit så tillmötesgående mot motionärerna som det under föreliggande omständigheter varit möjligt.

Motionärerna ha begärt en översyn av nu gällande bestämmelser beträffande övergång från kollektivavtalsanställning till anställning å militära icke-ordinariereglementet. Utskottet har undersökt det befogade i detta krav och funnit, att denna omprövning i själva verket pågår, något som också omtalas i den skrivelse från försvarsväsendets lönenämnd, vilken såsom bilaga är fogad till utskottets utlåtande. Utskottet har också, såsom den föregående ärade talaren underströk, mycket kraftigt påyrkat, att de ojämnheter, som härvidlag föreligga, skola undanröjas. Längre kan man för närvarande inte komma.

Ang. löneklassplaceringar för viss personal vid försvarets verkstäder.
(Forts.)

Vad beträffar motionärernas andra yrkande, att vissa uppflyttningar i löneklasshänseende för en del av här ifrågavarande anställda nu skulle ske, synes det ganska klart att något sådant inte gärna kan förekomma, när hela problemet just ligger under omprövning.

Jag kan försäkra herr Karlsson, att statsutskottet har tagit allvarligt på denna fråga. Motionärerna ha lyckats visa, och det har lönenämnden också understrukt, att här förkomma ojämnheter som måste bort. Och när jag nu, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan, gör jag det i den övertygelsen, att motionärernas strävanden ganska snart komma att krönas med framgång.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

Ang. avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 194 framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 281 och II: 432

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet förordat

a) meddela föreskrifter om utvidgning av den kommunala skolledarorganisationen,

b) meddela föreskrifter om avlöningsförmåner till distriktsöverlärare, vikarier för sådana överlärare och skolsekreterare,

c) meddela föreskrifter om överlärarnas undervisningsskyldighet,

d) meddela föreskrifter om statsbidrag till arvoden åt distriktsöverlärare, vikarier för sådana överlärare och skolsekreterare, samt

e) meddela i anslutning till under a) — d) avsedda föreskrifter erforderliga övergångsbestämmelser;

II. godkänna vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 19 § folkskolans avlöningsreglemente den 30 juni 1942 (nr 619).

I de likalydande motionerna I: 281, av herr *Sandberg* m. fl., och II: 432, av herr *Kyling* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, utom annat, att rörligt tillägg och kristillägg skulle utgå på de minimiarvoden, som beslötes för överlärare.

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av herrar *Ragnar Bergh* och *Malmborg* i Skövde, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **Bergh, Ragnar:** Herr talman! Jag har tillåtit mig foga en blank reservation till det föreliggande utskottsutlåtandet för att få tillfälle att säga, att den reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för överlärare inom folkskoleväsendet, som föreslagits i propositionen och praktiskt taget genomgående tillstyrkts av statsutskottet, är sådan, att den inte gärna kan anses vara annat än en högeligen provisorisk lösning.

Det synes mig för den skull vara anledning att beklaga, att inte de sakkunnigas förslag fått en sådan överarbetning, att ett mera rationellt och tillfredsställande förslag kunnat föreläggas riksdagen. Eftersom denna fråga berör praktiskt taget alla skoldistrikt i landet och ungefär 2 500 befattningshavare,

Ang. avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m. (Forts.)
får den anses vara av sådan storleksordning, att riksdagen nog lär komma att få åtskilligt besvär med den, innan man kommit fram till en tillfredsställande lösning.

När de sakkunniga ange den vägledande synpunkten för sitt utredningsarbete, framhålla de, att det är ett statens och det allmännas intresse, att frågan om folkskolans lokala ledning löses på ett tillfredsställande sätt. Men när de sedan gå att diskutera och dra slutsatser utifrån denna allmänna synpunkt, komma de genast med ett par begränsningar. Den ena är, att vad man skall försöka bota är de värsta bristerna, och den andra begränsningen är härledd ur önskan att undvika en mera väsentlig ökning av statens utgifter.

Dessa bägge begränsningar, hur resonabla de än förefalla, ha lett till ganska egendomliga konsekvenser. När det nu slås fast som en allmängiltig princip, att det är ett statens intresse, att denna sak överhuvud taget ordnas, och när den väg, som staten har att följa när det gäller att reglera förhållandena, går via statsbidragsgivningen och därmed förknippade villkor, tycker man knappast, att det förefaller riktigt logiskt att exempelvis utesluta de största skoldistriktet i landet. Det är visserligen sant, att förhållandena där på sätt och vis äro väl ordnade, men ifrån den vägledande synpunkt, som de sakkunniga ha anlagt, kan deras resonemang inte sägas vara hållbart. Därtill kommer, att det i dessa större skoldistrikt finns en hel grupp av överlärare, för vilka avlönings- och pensionsförhållandena inte äro tillfredsställande ordnade. Det hade därför varit angeläget från de synpunkter, som de sakkunniga själva ha utgått ifrån, att även dessa distrikt hade tagits med.

När man därtill lägger det andra motivet för en begränsning, nämligen att vi böra undvika att väsentligt öka statens utgifter, är det ganska naturligt, att resultatet av det hela har blivit sådant som det nu föreligger. Meningen är ju att reglera anställnings- och avlöningsförhållandena för sammanlagt 2 500 befattningshavare, medan för närvarande blott 400 à 500 ha fått sina villkor ordnade. De nu föreslagna beloppen för överlärare skulle emellertid, om de komme att tillämpas i fråga om redan anställda överlärare, innebära en väsentlig minskning av deras inkomster.

Det föreliggande förslaget kan därför redan i nämnda avseenden inte sägas vara väl utformat, även om det måste erkännas, att det kommer att avhjälpa de mest kännbara bristerna i fråga om den lokala ledningen av skolväsendet.

Även på en annan punkt förefaller det mig finnas anledning att framföra en viss kritik, nämligen i fråga om arbetsuppgifterna för de kommunala skolledarna. Man har från överlärarnas uppgifter uteslutit fortsättningsskolornas lokala administration i regleringsförslaget. Jag har svårt att finna något hållbart skäl för den ståndpunkten. I de allra flesta fall har ju samme överlärare hand om både folkskolan och fortsättningsskolan, och denna anordning är av naturliga skäl mycket rimlig. Det är för mig därför en gåta, varför man inte har lagt in även fortsättningsskolans administration i överlärarens göromål och reglerat arvoden med hänsyn därtill. Att man inom ett och annat skoldistrikt i landet, t. ex. i Stockholm, har det organiserat på annat sätt, kan ju icke utgöra något skäl för de sakkunniga att intaga denna ståndpunkt för det stora flertalet distrikt.

Samma anmärkning kan också riktas mot att sekreterargöromålen undantagits från överlärarnas i författning reglerade arbetsuppgifter. Man motiverar undantaget med att uppdraget att vara sekreterare i skolstyrelsen är att betraktas såsom en rent kommunal angelägenhet. Låt vara, att åtskilligt kan anföras till försvar för det argumentet, men var och en som närmare sysslat med denna sak vet, att det, då det gäller att sköta sekreteraruppdraget i en skolstyrelse och ombesörja de utgående expeditionerna, uppstår så många

Ang. avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m. (Forts.)
gränsfall, att man faktiskt inte klart kan avgöra vad som hör till det ena eller andra uppdraget. Hör det till sekreterarens uppdrag eller till överlärarens expeditionella arbetsuppgifter att ombesörja protokollsutdrag och att överhuvud taget sköta utgående expeditioner som grunda sig på protokoll? Praktiska skäl tala för att alla dessa göromål borde ha lagts in i överlärarens arbetsuppgifter. Det blir säkerligen ingen rätsida på det hela, förrän även dessa förhållanden regleras i författning.

Nu blir resultatet, att fastän riksdagen beslutar vissa minimiarvoden, kommer det praktiskt taget i vartenda skoldistrikt, som skall reglera lönerna, att bli nödvändigt med förhandlingar om dessa saker. Det hade kunnat undvikas, ifall man ordnat saken på annat sätt redan i propositionen.

I fråga om avlöningsbeloppen ha de sakkunniga, som sagt, av ekonomiska skäl kommit till det resultat, som jag nyss nämnde. Det kan dock sättas i fråga, huruvida den beräkningsgrund, som de sakkunniga ha använt, är fullt tillfredsställande, när de anknyta arvodenas storlek till läraravdelningarnas antal. Det är en grov och mekaniskt verkande regel. Med hänsyn till mångfalden olikheter i arbetsuppgifterna måste denna regel bli ungefär lika mekanisk och ställvis underlig i tillämpningen som den regel, som riksdagen fastställde i höstas, då det gällde statsbidrag till folkskolebyggnader.

Vid en jämförelse mellan de nu föreslagna arvoden och andra skolledararvoden anser jag, att folkskolans överlärare ha anledning att vara missbelåtna. En rektor vid en kommunal mellanskola med fyra avdelningar kommer att förutom sin lärarlön få ett arvode, inklusive nuvarande tillägg, av närmare 2 000 kronor. En överlärare inom folkskolan måste ha 40 avdelningar för att komma upp till samma arvode. Alla som ha någon kännedom om de arbetsuppgifter, som påvåla dessa båda olika grupper av skolledare, förstå, att denna olikhet i arvode icke är sakligt betingad.

De sakkunniga ha dessutom föreslagit en ganska underligt verkande regel, när det gäller att från tid till annan bestämma dessa arvoden. De föreslå, att arvodet skall fastställas från den 1 juli på medeltalet av de klassavdelningar, som ha funnits under den sista treårsperioden. Efter sex år skulle en omprövning göras, varefter arvoden för ytterligare sex år skulle utgå på grundval av medeltalet klassavdelningar under den tidigare perioden. Propositionen innebär, att det skulle uppstå en eftersläpning på sammanlagt nio år. År 1933 föddes här i landet ungefär 85 000 barn, medan motsvarande siffra 1944 var cirka 135 000. Denna ökning av födelsetalet måste ju medföra en kraftig stegring av antalet klassavdelningar under de närmaste åren. Enligt de sakkunnigas förslag skulle det uppstå en orättvis eftersläpning i fråga om basen för arvodenas beräkning och därmed i vissa fall även för pensionen. Utskottet har dock här åstadkommit en justering, så att denna retroaktiva beräkning skall göras med tre års i stället för sex års intervaller varför i det stycket åtminstone någon förbättring skett.

Beträffande avlöningarna kan man också ifrågasätta hållbarheten i de sakkunnigas resonemang, då det gäller att motivera frånvaron av dyrtidskompensation. De sakkunniga ha rätt så tillvida, att det är en allmän regel, att rörligt tillägg inte utgår på arvoden. Men då flertalet andra skolledare ha rörligt tillägg på sina arvoden eller vad som motsvarar dessa ter sig resonemanget en smula märkligt. Motiveringen för avvikelsen kan knappast anses hållbar. Rektorerna vid kommunala mellanskolor och realskolor ha utöver sin lärarlön ett särskilt rektorsarvode. Avlöningen är alltså konstruerad på samma sätt som vad som nu föreslås för överlärarna. Dessa rektorer ha som sagt rörliga tillägg på arvoden. Man säger att rektorerna vid mellanskolor och realskolor ha fått dessa rörliga tillägg på sina arvoden, för att de skola behandlas lika med rek-

Ang. avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m. (Forts.)
 torerna vid de högre allmänna läroverken, som äro inplacerade i löneklass. På grund av att överlärarna vid folkskolorna ha arvoden, böra de, enligt de sakkunnigas uppfattning, emellertid icke såsom rektorerna vid de högre allmänna läroverken ha rörliga tillägg. De sakkunniga ta inte konsekvensen av sitt resonemang beträffande de förutnämnda rektorerna. En naturlig slutsats av det resonemanget skulle varit, att rörliga tillägg föreslagits för överlärarna. Kanske skulle man kunna säga, att det spelar i och för sig ingen roll, i vilken form beloppen utgå; huvudsaken är den sammanlagda ersättnings storlek. I en period som den nuvarande med starkt fallande penningvärde och kraftigt inflationshot förefaller det mig emellertid, som om det hade varit rättvisare att icke låsa fast dessa arvoden vid dessa låga fixa värden.

Alla dessa synpunkter göra, herr talman, att det framlagda förslaget inte kan betraktas såsom en tillfredsställande lösning utan såsom ett provisorium av mycket kort varaktighet. I någon mån de sakkunniga men än mera skolöverstyrelsen och vederbörande statsråd ha också framhållit denna synpunkt, vilken ytterligare har understrukits av utskottet. Med detta anförande har även jag velat betona, att den lösning av denna fråga, som utskottet här föreslår riksdagen att antaga, av de skäl, som jag anfört, inte kan anses slutgiltig, varför frågan snart nog kan väntas komma tillbaka. Det hade följaktligen varit bättre, om förslaget redan nu fått en mera tillfredsställande utformning.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Då reservanten inte framställde något yrkande och starkt underströk, att utskottet, liksom för övrigt Kungl. Maj:t i propositionen, ställt sig på den ståndpunkten, att det här är fråga om ett provisorium, kan jag inskränka mig till att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

*Anslag till
 statens låne-
 fond för uni-
 versitetsstudier
 m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån med statlig kreditgaranti åt den, som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 190, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 mars 1946, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll tillstyrkta grunder utfärda erforderliga bestämmelser angående statlig kreditgaranti för lån åt den som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen;

dels ock till Kostnader för statlig kreditgaranti för vissa studielån för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i innevarande års statsverksproposition under åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 310 000 kronor.

I sistnämnda proposition hade Kungl. Maj:t härjämte föreslagit riksdagen att till Statens lånefond för universitetsstudier för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 650 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr *Malmberg* i Skövde m. fl. väckt mo-

Anslag till statens lånefond för universitetsstudier m. m. (Forts.)
tion (II: 431), vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att rätt att utlämnas de föreslagna med statlig kreditgaranti försedda lånen även finge tillerkännas Sveriges allmänna folkskolläraryörens kreditkassa;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmbäck* m. fl. (I: 133) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 244), i vilka yrkats, dels att riksdagen skulle hemställa hos Kungl. Maj:t om en utredning med uppgift att framlägga förslag, som kunde öka möjligheterna för studiebegåvade men mindre bemedlade studenter att bedriva högre studier, dels att riksdagen skulle besluta ett reservationsanslag till naturastipendier för budgetåret 1946/47 med 500 000 kronor, dels ock att riksdagen skulle besluta ett investeringsanslag till statens lånefond för universitetsstudier med 750 000 kronor för budgetåret 1946/47.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 431 bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet tillstyrkta grunder utfärda erforderliga bestämmelser angående statlig kreditgaranti för lån åt den som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Kostnader för statlig kreditgaranti för vissa studielån för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 133 och II: 244, i vad de avsåge anslagsberäkningen, för budgetåret 1946/47 anvisa

a) till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 310 000 kronor;

b) till Statens lånefond för universitetsstudier under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 650 000 kronor;

B. att motionerna I: 133 och II: 244, i vad de avsåge förslag om utredning, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Petersson* och *Malmborg* i Skövde, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkterna A I och A II.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A III.

Herr *Petersson*: Herr talman! I anslutning till förevarande proposition har väckts motion om höjning av anslagen till naturastipendier och statens lånefond för universitetsstudier.

I motionen framhålles, att anslagen för dessa båda ändamål äro väl knappt tilltagna. Under höstterminen 1945 voro närmare 10 000 studerande inskrivna vid universiteten, karolinska institutet och de båda högskolorna i Stockholm och Göteborg. Det av departementschefen föreslagna beloppet till naturastipendier torde med nuvarande levnadskostnader knappast räcka till mer än 200 studerande. Det hemställes därför i motionen om höjning av anslaget till na-

Anslag till statens lånefond för universitetsstudier m. m. (Forts.)
turastipendier från av Kungl. Maj:t föreslagna 310 000 kronor till 500 000 kronor.

Beträffande det av Kungl. Maj:t äskade investeringsanslaget till statens lånefond för universitetsstudier kan sägas, att detta belopp synes ganska ringa, jämfört med befolkningsutredningens beräkning av de högskolestuderandes samlade skuldbörda. Den höjning av beloppet, som motionärerna här föreslå, är icke alltför överväldigande, men med det högre anslaget skulle det bli möjligt att hjälpa en ytterligare del studerande.

Vid ärendets behandling i statsutskottet påpekade en ärad representant för Göteborgs stad, att man där inte har så många sökande till dessa stipendier och lån. Det beror emellertid på att man i Göteborgs stad har flera betydande donationer, vilkas avkastning kan användas för detta ändamål. Man är inte lika lyckligt ställd på andra platser i landet.

Jag tillåter mig därför under punkten A. III hemställa, att riksdagen må anvisa

a) till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 500 000 kronor;

b) till Statens lånefond för universitetsstudier under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

Herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Jag ger den föregående ärade talaren rätt i att det är mycket små belopp som utgå i form av naturastipendier till studerande vid universitet och högskolor. Det är också riktigt att bara ett par hundra elever kunna komma i åtnjutande av stipendier, med det anslagsbelopp som Kungl. Maj:t nu har föreslagit. Men även med den av reservanternas förordade höjningen av anslaget skulle det fortfarande bli ett litet antal studerande, som man kunde hjälpa på detta sätt, jämfört med det antal och de kostnader som det skulle bli fråga om, ifall man verkligen vill göra allvar av strävandena att demokratisera den högre undervisningen.

Reservanternas talesman var mycket kortfattad, och jag skall försöka att följa hans exempel därvidlag. Jag inskränker mig därför till att framhålla, att när Kungl. Maj:t här har föreslagit ett så litet belopp, beror detta icke på att vi ha varit ointresserade av vare sig den akademiska undervisningen som sådan eller försöken att öppna densamma för mindre bemedlade. Orsaken är helt enkelt att vi ha varit ganska tveksamma, om vi med denna stipendiegivning ha funnit de rätta vägarna att hjälpa behövande studerande. Denna tveksamhet har bestyrkts av att det är ett relativt ringa antal studerande som söka stipendierna. Jag har här i min hand en uppgift över antalet sökande till de stipendier som nu skola utdelas. I hela landet är det inte mer än 295 sökande, därav från Uppsala universitet 154, Lunds universitet 76, karolinska institutet 15, Stockholms högskola 37 och Göteborgs högskola 13.

Dessa låga siffror synas ge vid handen, att man inte heller bland den akademiska ungdomen är säker på att detta är den lämpligaste hjälpfonden för vår studerande ungdom. Jag har därför tillåtit mig att föreslå Kungl. Maj:t att gå andra vägar. Den statliga kreditgarantien för studielån åt akademiker betraktar jag som en större och betydelsefullare hjälp. Inrättandet av den mängd nya tjänster, som riksdagen om några dagar få ta ställning till i samband med behandlingen av den universitetsproposition, som avlämnades förra lördagen, innebär för de unga akademikerna en effektivare hjälp än vad ett bifall till reservanternas förslag i den nu föreliggande punkten skulle medföra. Vi skola från regeringens sida fortsätta våra ansträngningar att finna lämpliga former för att hjälpa den studerande ungdomen. Det kan hända att vi,

Anslag till statens lånefond för universitetsstudier m. m. (Forts.)

när vi grubblat färdigt, komma till det resultatet, att det som en komplettering av lönerna för de akademiska tjänsterna och den statliga kreditgarantien för vissa studielån även behövs ett bättre utformat stipendiesystem. Jag försäkrar första kammaren, att ett sådant förslag omedelbart kommer att presenteras för riksdagen, om vi bli övertygade om att vi kunna komma längre på den väg som vi här diskutera.

Herr **Petersson** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill gärna vitsorda statsrådet Erlanders varma intresse för kulturbudgeten. Jag medger också, att skillnaden mellan de av Kungl. Maj:t och i motionen föreslagna beloppen inte är så stor, men jag vidhåller, att man med det av motionärerna föreslagna högre beloppet skulle kunna hjälpa ännu flera studerande. Det kommer säkerligen att bli en mycket stark tillströmning av studerande till våra universitet i fortsättningen och då vore det en god början, om riksdagen höjde anslagen på det sätt, som vi här begära.

Jag hemställer till statsrådet Erlander att ta frågan under förnyat övervägande och, om det finns möjlighet därtill, vid nästa års riksdag föreslå ett högre anslag under denna punkt.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Utöver vad departementschefen redan har anfört ber jag att få fästa uppmärksamheten på att den av statsutskottet tillstyrkta propositionen dock innebär avsevärda anslagsökningar på de båda här ifrågakvarande punkterna. I ena fallet har anslaget höjts med 70 000 kronor från 240 000 till 310 000 kronor och i andra fallet med 100 000 kronor från 550 000 till 650 000 kronor. Med tanke på den utveckling i fråga om stipendieväsendet, som nu är i gång, har det förefallit statsutskottet vara försiktigast att stanna vid de belopp som föreslagits i propositionen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Det gläder mig att kunna konstatera, att i princip herr statsrådet har samma uppfattning som motionärerna. Motionärerna ha i själva verket utgått från samma uppfattning som herr statsrådet angav då han något senare än motionen avfattade propositionen om statlig kreditgaranti för vissa studielån. Ecklesiastikministern anför i propositionen: »I vårt land ha vi ännu icke kommit så synnerligen långt i strävandena att rasera de ekonomiska hinder, som möta den obemedlade eller mindre bemedlade studeranden. Den kreditgivning i form av räntefria studielån och den statliga stipendiegivning, som för närvarande förekommer, är till sin omfattning tämligen blygsam och har i vad det gäller stipendiegivningen snarast karaktären av försöksverksamhet.» Det är samma konstaterande av de blygsamma belopp, som för närvarande utgå, som motionärerna ha gjort, och det är för att höja dem som vi ha väckt vår motion.

Hur mycket som bör beviljas, är givetvis en avvägningsfråga. Vi ha trott att man skulle kunna gå på en frikostigare linje än den Kungl. Maj:t slagit in på i statusverkspropositionen. I fråga om naturastipendierna utgår Kungl. Maj:t i realiteten från status quo, under det att vi med vår motion ha velat försöka åstadkomma en viss utökning av stipendiernas antal.

Ytterligare ett skäl för motionen ha vi sett däri, att man nu från samhällets sida är så intresserad av att stödja den vetenskapliga upprustningen. Vi ha då ansett tillfället vara lämpligt att man samtidigt gjorde något även i fråga om stipendierna.

Herr statsrådet yttrade, att stipendierna icke sökas i den omfattning som man hade trott. Det är ett intressant konstaterande av ett faktum som jag tidi-

Anslag till statens lånefond för universitetsstudier m. m. (Forts.)
 gare inte haft kännedom om. Men jag undrar, om inte orsaken till det ringa antalet sökande kan vara, att man inte i tillräcklig utsträckning har delgivit allmänheten upplysning om de olika möjligheter som finnas för att få statlig hjälp för studier. Jag har under årtionden sysslat med stipendiefrågor vid Uppsala universitet och därvid funnit, att de stipendier, som universitetet faktiskt har, och som tyvärr numera på grund av räntans och penningvärdets fall inte äro till lika god hjälp som för ett par, tre årtionden sedan, stundom sökas av ett relativt litet antal studerande. Jag tror att det beror på att studenterna inte i den omfattning som man tänkt sig ha kännedom om stipendiernas existens.

Herr statsrådet ställde sig i viss mån kritisk mot naturstipendierna. För min del anser jag, att det är en utmärkt form för stipendiegivning, som man principiellt bör försöka utvidga. Det är särskilt från den utgångspunkten som jag har varit med om att väcka denna motion.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Petersson*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att de föreslagna anslagsbeloppen av 310 000 kronor och 650 000 kronor bestämdes till respektive 500 000 kronor och 750 000 kronor.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. ombyggnad av vissa av Blekingenäätets järnvägar.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnad till normalspår av vissa av Blekingenäätets järnvägar jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 235, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 5 april 1946, föreslagit riksdagen att besluta, att linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö skulle ombyggas till normalspår.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft dels en inom andra kammaren av herr *Nolin* m. fl. väckt motion (II: 469), vari hemställdes, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 235 måtte besluta, att i samband med ombyggnad till normalspår av linjerna Karlshamn—Vislanda och Växjö—Bredåkra även linjen Norraryd—Kvarnamåla skulle ombyggas på samma sätt;

dels ock en likaledes inom andra kammaren av herr *Adolfsson* väckt motion (II: 508), vari hemställdes, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 235 måtte besluta, att de i denna föreslagna ombyggnaderna av järnvägslinjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö till normalspår skulle påbörjas så snart de tekniska förberedelserna härför fullbordats, samt uttala sig för att även linjerna Sölvesborg—Hörviken och Norraryd—Kvarnamåla måtte ombyggas till normalspår.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte besluta, att linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö skulle ombyggas till normalspår;

Ang. ombyggnad av vissa av Blekingenätets järnvägar. (Forts.)

b) att motionen II: 508 i vad den avsåge tidpunkten för påbörjandet av ifråvarande ombyggnad ej måtte av riksdagen bifallas;

c) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna II: 469 och II: 508, sistnämnda motion i vad den avsåge ombyggnad till normalspår av linjerna Sölvesborg—Hörviken och Norraryd—Kvarnamåla, giva tillkänna vad utskottet rörande de i motionerna avhandlade frågorna anfört.

Herr **Petersson**: Herr talman! Som bleking vill jag tacka regeringen och särskilt chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson, för denna proposition, som mötts med glädje och tillfredsställelse i våra bygder. Jag vill också tacka ordföranden i järnvägskommittén, herr Forslund, för den förståelse han visat våra problem och för den slutsats, till vilken han kommit efter att ha undersökt våra förhållanden. Ombyggnaden kommer förvisso att medföra en uppryckning av näringslivet i provinsen, till nytta inte bara för bygdens folk utan också för landet i dess helhet, och jag tror, att de förhoppningar man i det avseendet knyter till propositionen inte skola gäckas.

Det är emellertid, herr talman, några järnvägslinjer som inte kommit med i detta ombyggnadsprojekt. Man har gjort en del invändningar beträffande dem. Men statsrådet har ställt i utsikt ytterligare överväganden på den punkten, och vi hoppas, att de i sinom tid skola kunna leda till resultat.

Jag vill livligt understryka, vad utskottet har sagt på s. 18 i utlåtandet om de utslutna linjerna: »Utskottet vill emellertid framhålla att frågan om linjernas framtida gestaltning synes böra ägnas den största uppmärksamhet. Enligt utskottets mening bör icke ifrågakomma att beröva en bygd en järnvägsförbindelse utan tungt vägande skäl och i varje fall icke utan att samtidigt överväganden äga rum rörande förutsättningarna för ett tillgodoseende i annan form av bygdens berättigade krav på likvärdiga ändamålsenliga kommunikationer.»

Beträffande linjen Sölvesborg—Hörviken, som trafikerar det stora Listerlandet, hoppas jag, att statsrådet skall finna bärande skäl för ombyggnad även av denna bandel. Listerlandet har i olika avseenden stora utvecklingsmöjligheter under förutsättning av goda kommunikationer. Jag erinrar om de många fiskelägena där, om de väldiga förråden av kritkalk vid Hörviken och om den stora sockerbetsodlingen i denna bygd. Betorna forslas till Karlshamns råsockerfabrik. Lägges banan ned, eller blir det i fortsättningen olika spårvidd, uppstå vissa komplikationer, såsom dryga omlastningskostnader m. m. Detta kan till och med innebära, att råsockerfabriken på grund av ringa tillförsel från Listerbygden nödgas lägga ned sin verksamhet, vilket skulle medföra mycket stort avbräck för bygdens folk. Jag hemställer därför, att statsrådet välvilligt beaktar denna angelägenhet, och jag föreställer mig, att han i sinom tid kommer att få ännu flera argument för en ombyggnad även där.

I övrigt, herr talman, betygar jag ännu en gång min tacksamhet för detta förslag, och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 239, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikations-

Ang. löneställningen för vissa befattningshavare vid kommunikationsverken.

Ang. löneställningen för vissa befattningshavare vid kommunikationsverken. (Forts.)

ärenden för den 5 april 1946, gjort framställning angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Robert Berg* och *Franzon* (I: 343) och den andra inom andra kammaren av herr *Boman* i Kieryd m. fl. (II: 515), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i den vid civila avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen för statens vattenfallsverk, att befattningen som distriktsingenjör från den 1 juli 1946 uppflyttades från lönegrad A 27 till lönegrad C 5.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 343 och II: 515

a) godkänna i utlåtandet införda personalförteckningar för postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, att gälla tills vidare från och med den 1 juli 1946;

b) förklara, att befattningarna såsom byråchef i C 7 vid postverket, förrådsdirektör i C 7 vid telegrafverket, överingenjör i C 9 och C 8 vid statens järnvägar samt avdelningsdirektör i C 6 vid statens vattenfallsverk skulle tillsättas medelst förordnande på viss tid;

c) medgiva, att i tjänsteförteckningen finge vidtagas av departementschefen förordade ändringar;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som vid genomförande av förberörda förslag kunde erfordras.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Hesselbom* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 343 och II: 515 måtte

a) godkänna i reservationen införda personalförteckningar för nyssnämnda ämbetsverk, att gälla tills vidare från och med den 1 juli 1946;

b) förklara, att befattningarna såsom byråchef i C 7 vid postverket, förrådsdirektör i C 7 vid telegrafverket, överingenjör i C 9 och C 8 vid statens järnvägar samt avdelningsdirektör i C 6 och distriktsingenjör i C 5 vid statens vattenfallsverk skulle tillsättas medelst förordnande på viss tid;

c) medgiva, att — — — förordade ändringar;

d) bemyndiga Kungl. — — — erfordras.

Herr **Hesselbom**: Herr talman! Såsom kammarens ärade ledamöter torde ha observerat, har jag i statsutskottet på denna punkt avgivit en reservation, vilken går ut på att riksdagen måtte bifalla vattenfallsstyrelsens förslag om en ändrad löneplacering för distriktsingenjörerna vid statens vattenfallsverk. Detta styrelsens förslag har ju tillstyrkts av allmänna lönenämnden och har dessutom upptagits i motion nr 343 i denna kammare och motion nr 515 i andra kammaren.

Distriktsingenjörerna vid vattenfallsverket fylla en för verket mycket viktig uppgift. Det är ju nämligen på det sättet, att dessa tjänstemän ha hand om verkets kontakt med abonnenterna. De ha bland annat att planlägga och utföra verkets distributionsanläggningar. De ha dessutom att tillhandagå såväl stora som små abonnenter med råd i olika angelägenheter, för att abonnenterna skola kunna på ett för både dem och verket tillfredsställande sätt tillgodogöra sig den elektriska energien. Det sätt, varpå dessa tjänstemän

Ang. löneställningen för vissa befattningshavare vid kommunikationsverken. (Forts.)

utföra sitt arbete, är av avgörande betydelse för såväl vattenfallsverkets utveckling som för förhållandet mellan verket och allmänheten.

Den extensiva elektrifieringen av landsbygden, som nu i det närmaste är genomförd, håller på att ersättas av en intensiv elektrifiering. Enligt min uppfattning kan, såsom jag vid ett tidigare tillfälle framhållit i kammaren, denna intensiva elektrifiering ej tillgodoses på ett fullt tillfredsställande sätt vid ett bibehållande av det nuvarande systemet med distributionsföreningar som mellanhand mellan kraftleverantören och förbrukaren. Utvecklingen går också mer och mer i den riktningen, att kraftleverantören distribuerar sin kraft direkt till förbrukaren, och enligt min mening kommer denna utveckling att påskyndas, i den mån materialsvårigheterna lättas och man därigenom kan åstadkomma en mera intensiv elektrifiering till fromma bland annat för en rationalisering av vår jordbruksnäring.

När vi nu stå inför denna situation, vill jag framhålla, att det är just på distriktsingenjörerna som uppgiften faller att genomföra den intensifierade elektrifieringen. Deras arbetsuppgifter och betydelsen av deras verksamhet komma därför att öka undan för undan.

Nu har det yppat sig stora svårigheter, när det gäller att rekrytera dessa befattningar. Inom verket redan anställda ingenjörer, som skulle vara lämpade för befattningarna, söka sig alltmer till enskilda och kommunala kraftföretag eller till industrien, då de där erbjudas avsevärt bättre löneförhållanden.

Jag kan i detta sammanhang nämna, att den personal, som närmast skulle rekrytera distriktsingenjörerna, när tjänster bli lediga, redan är placerad i lönegrad A 27, alltså i den lönegrad, där distriktsingenjörerna för närvarande äro placerade. En befordran av dessa övriga ingenjörer betyder alltså inte någon löneförbättring för dem. Det blir endast fråga om en annan tjänsteplacerering, möjligen en förflyttning till annan ort, men framför allt få de ett mera omfattande och krävande arbete.

Jag kan också nämna, att av vattenfallsverkets nuvarande sju distriktsingenjörer inte mindre än tre komma att uppnå pensionsåldern inom de närmaste åren. Problemet om rekrytering av dessa befattningshavare är därför i högsta grad aktuellt.

Om man skulle våga sig på en jämförelse med andra statliga verk, torde det vara rättvist med hänsyn till arbetsuppgifternas art att jämföra distriktsingenjörerna vid vattenfallsverket med distriktscheferna vid telegrafverket och statens järnvägar. Dessa distriktschefer äro ju för närvarande placerade i lönegraderna C 8 respektive C 9.

Jag ser hela denna fråga uteslutande ur samhällets egen synpunkt, och jag kan inte finna det riktigt, att ett samhällsföretag sådant som statens vattenfallsverk på grund av en alltför snäv lönepolitik skall sättas i en sämre ställning än de privatägda företagen vid konkurrensen om den tekniska arbetskraften.

Då jag sålunda finner, att mycket starka skäl tala för en förbättrad löneställning för distriktsingenjörerna vid statens vattenfallsverk, får jag, herr talman, yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Frågan om uppflyttning av de av den föregående talaren nämnda distriktsingenjörerna vid statens vattenfallsverk från A 27 till C 5 har i den kungl. propositionen redovisats på det sättet, att departementschefen har anmält, att han anser, att den nu pågående utredningen angående en allmän lönereglering för statstjänstemännen först bör slutföras, innan slutlig ställning tages till det yrkande, som

Ang. löneställningen för vissa befattningshavare vid kommunikationsverken. (Forts.)

här har framställts. Då man har anledning att förvänta, att löneregleringen skall bli slutförd inom en nära liggande tid, blir det ju inte något längre uppskov, om man avvaktar utredningens resultat. Jag har under hand inhämtat, att det skulle vara olämpligt att nu på en enskild motion göra en sådan uppflyttning, som möjligen skulle få konsekvenser, vilka vi nu inte kunna överblicka, och det vore ju särdeles olyckligt, om även den nu pågående löneregleringen skulle påverkas.

Det finns därför mycket starka skäl för att i det nuvarande läget inte göra något annat än att följa utskottets förslag, och såvitt jag har tolkat departementschefens uttalande rätt är han beredd att sedermera upptaga spörsmålet till förnyad prövning. Det kan ju inte dröja så länge, förrän statsrådet på nytt måste ta ställning till frågan.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr **Franzon**: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Robert Berg väckt den motion, till vilken reservationen nu anslutit sig. Då statsutskottets ärade ordförande talar om att riksdagen inte bör göra en uppflyttning enbart på grund av en enskild motion, vill jag gärna påpeka, att motionen grundar sig på den framställning, som kungl. vattenfallsstyrelsen inlämnat i december månad föregående år om distriktsingenjörernas uppflyttning från lönegrad A 27 till C 5. Även allmänna lönenämnden har tillstyrkt vattenfallsstyrelsens förslag. Detta grundar sig på en mycket utförlig motivering om distriktsingenjörernas krävande och ansvarsfyllda arbetsuppgifter. Vidare framhålles, att det är mycket svårt att rekrytera dessa befattningar med hänsyn till konkurrensen från enskilda företag.

Det förhåller sig väl ändå så, ärade ordförande i statsutskottet, beträffande de lönerogleringar för övriga befattningshavare, högre som lägre, som statsutskottet här har tillstyrkt, att framställningar om dessa lönerogleringar gjorts från verkstyrelserna och tillstyrkts av allmänna lönenämnden. Det är bara de sju distriktsingenjörerna vid vattenfallsstyrelsen, som nu äro uteslutna med hänvisning till att man skall vänta på utredningen om en allmän löneroglering. Man har inte anfört samma motivering beträffande några andra befattningar. Motiveringen i propositionen är enligt min mening överhuvud taget mycket knapphändig, och lika knapphändig är ju statsutskottets motivering för tillstyrkandet av propositionen i denna del.

Eftersom jag något känner till distriktsingenjörernas arbetsuppgifter, vågar jag påstå, att dessa ingenjörer egentligen äro den enda förbindelselänken mellan vattenfallsstyrelsen och distributionsföreningarna på landsbygden, de elektriska bolagen och de kommunala företagen. Det är ofta distriktsingenjörerna som planlägga verksamheten och göra upp taxorna, och distributionsföreningarna hade säkerligen haft en sämre ekonomisk ställning, om inte dessa rådgivande ingenjörer hjälpt dem på de olika platserna.

Statsutskottet har kanske inte satt sig in i saken tillräckligt. Om utskottet — som jag hoppas — har läst vattenfallsstyrelsens mycket utförliga och sakliga motivering för befattningarnas uppflyttning till lönegrad C 5, har jag svårt att förstå, hur utskottet kunnat undgå att tillstyrka denna. Merutgiften för statsverket skulle bli mycket ringa.

Reservanten framhöll som motivering för uppflyttningen, att det är svårt att rekrytera dessa befattningar. En del av dessa sju befattningshavare skola ju avgå inom kort, och skall man få lämpliga efterträdare, måste man placera vederbörande i en högre lönegrad. Men jag tycker, att man kan anförä en annan motivering, som också kan vara bärande. Om man placerar en befatt-

Ang. löneställningen för vissa befattningshavare vid kommunikationsverken. (Forts.)

ningshavare i C 5, tillsättes han på förordnande för en viss tid, i allmänhet sex år. Är han inte lämplig för sin befattning, kan han efter denna tid avskedas eller förflyttas. Det är svårare att göra detta, om befattningshavaren är kvar i A 27.

Riksdagen har på Kungl. Maj:ts förslag under flera års tid, i synnerhet under krisåren, anslagit betydande belopp för landsbygdens elektrifiering — jag tror, att beloppet nu är uppe i 39 miljoner kronor. Det har varit väl använda pengar, och det är i mycket distriktsingenjörernas förtjänst, ty det har varit deras huvudsakliga arbete att planlägga elektrifieringen. Mycket ofta har man dessutom dem att tacka för att distributionsföreningarna tillämpat en taxepolitik, som gagnat först och främst allmänheten men även föreningarna, som fått sin ekonomi ordnad.

Om departementschefen hade följt distriktsingenjörernas arbete på samma sätt som jag har fått göra under många år, skulle han nog också ha kommit till en annan uppfattning om deras lönegradsplacering. Härtill kommer — som jag förut nämnt — att man utesluter just dessa sju befattningshavare från uppflyttning, under det att andra befattningshavare, högre såväl som lägre, blivit uppflyttade med i allmänhet samma motivering som respektive verksamhetsstyrelser ha anförde.

Den enskilda motion, som det här talas om, grundar sig således, herr talman, på vederbörande verksamhetsstyrelsens väl motiverade och av allmänna lönenämnden tillstyrkta förslag.

Herr talman! Även jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I herr Franzons yttrande instämde herr *Dahlström*.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Det är alldeles riktigt — det står också i propositionen — att det är vattenfallsstyrelsen som föreslagit uppflyttningen. Men vattenfallsstyrelsens framställning till Kungl. Maj:t har prövats i kommunikationsdepartementet, och departementschefen och med honom regeringen har just ansett, att uppflyttningen lämpligen bör anstå, tills utredningen av en allmän lönereglering är klar. Man kan i detta sammanhang inte tala om andra ändringar, som här företagas, ty i detta utskottsutlåtande behandlas också antalet befattningshavare, och löneregleringskommittén har inte att ta ställning till frågan om antalet, utan endast till lönefrågorna. När det säges, att uppflyttningen inte kan bli ekonomiskt besvärande, eftersom merutgiften inte behöver bli så stor, vill jag bara erinra om att i fall man här utan vidare gör uppflyttningen och det sedan kommer att visa sig, att den för med sig konsekvenser i andra avseenden, kan merutgiften bli betydande.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hesselbom* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Första kammarens protokoll 1946. Nr 21.

Ang. löneställningen för vissa befattningshavare vid kommunikationsverken. (Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 153, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 154, i anledning av väckta motioner angående inplacering å övergångsstat av personal, som i samband med statens övertagande av enskild järnväg övergått i statens järnvägars tjänst före den 1 juli 1945, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av riksdagens år 1945 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1944—den 30 juni 1945.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10 och 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 15 och 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 20 och 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd samt om anslag till dyrtidstillägg å ersättning åt blinda, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1946/47 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m., dels ock en motion, väckt i anledning av sistnämnda proposition, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, *Ang. ändring i lagen om barnbidrag m. m.* i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen den 18 juni 1937 (nr 382) om barnbidrag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga genom proposition nr 248 framlagda förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen den 18 juni 1937 (nr 382) om barnbidrag samt

2) lag om ändrad lydelse av 8 § 2 mom. bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382);

B. att riksdagen måtte under femte huvudtiteln för budgetåret 1946/47 såsom förslagsanslag anvisa

1) till Barnbidrag 8 250 000 kronor,

2) till Dyrtidstillägg å barnbidrag 3 800 000 kronor och

3) till Ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott 3 000 000 kronor; samt

C. att motionerna I:44, av herr *Källman* m. fl., och II:75, av herr *Andersson* i Alfredshem m. fl., måtte anses besvarade genom vad utskottet förut hemställt.

Ang. ändring i lagen om barnbidrag m. m. (Forts.)

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Utskottet delar departementschefens och motionärernas uppfattning, att de avdragsfria inkomstbeloppen i lagen om barnbidrag med hänsyn till de förhållanden som nu råda äro alltför låga. Ehuru ofta återkommande ändringar i lagen om barnbidrag medföra vissa olägenheter, anser utskottet likväl, att nämnda belopp böra höjas utan avvaktan på en mera genomgripande revision av lagen om barnbidrag. I propositionen föreslås en höjning av beloppen med omkring 60 procent. I motionerna I: 44 och II: 75, som väckts vid riksdagens början, har hemställts, att beloppen genomgående höjas med 500 kronor. Den i propositionen föreslagna höjningen kommer beträffande ensamstående försörjare i ortsgrupp 1 att uppgå till 450 kronor och i övriga fall att överstiga 500 kronor. Utskottet anser sig böra förorda det i propositionen framlagda förslaget i denna del.»

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av herr *Mannerskantz*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *Mannerskantz*: Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har jag fogat en blank reservation. Därmed förhåller det sig på följande sätt.

Det anmäldes inom utskottet, att denna proposition var mycket brådskande, och därför behandlades och justerades den omedelbart. Jag för min del fann emellertid, att de avdragsfria inkomsterna för erhållande av barnbidrag dyrortsgraderats på ett sådant sätt, att motsättningen mellan dyrorterna obefogat skärptes. Ärendet var brådskande, och jag hade inte tid att överväga, hur man skulle formulera ett ändringsförslag, men jag ville dock hålla möjligheten härtill öppen. Efter närmare överväganden har jag kommit till det resultatet, att min uppfattning närmast sammanfaller med den som kommit till uttryck i en vid riksdagens början väckt motion av herr Källman och sju andra ledamöter av denna kammare. I propositionen föreslås nu, att den i 5 § i lagen om barnbidrag stadgade avdragsfria inkomsten för modern skall höjas från nuvarande 750 kronor till 1 200 kronor i ortsgrupp 1, från 1 000 kronor till 1 600 kronor i ortsgrupp 2 och från 1 250 till 2 000 kronor i ortsgrupp 3. I den nyssnämnda motionen hemställdes, att de inkomstbelopp, som föranleda minskning av barnbidrag, måtte höjas med 500 kronor i alla ortsgrupperna.

Det har ju resonnerats mycket om dyrortsgrupperingen, och det är inget tvivel om att spännvidden mellan högsta och lägsta dyrort i verkligheten har krympt avsevärt. Att då ytterligare öka denna spännvidd, såsom föreslås i propositionen, kan jag inte finna vara riktigt och välbetänkt. Spännvidden skulle här bli större än 60 %, och ingen förs väl stå upp och säga, att en sådan spännvidd existerar i verkligheten. Man resonerar ju om huruvida spännvidden skall vara 22 % eller 18, 15 eller 12, men inte 60. Det kan sägas vara ett relativt litet område, på vilket denna dyrortsgruppering gör sig gällande; därmed må det vara hur som helst, men jag tycker, att detta är att gå för långt. Jag skulle helst ha sett, att man hade höjt den avdragsfria inkomsten mest i den lägsta dyrortsgruppen och mindre i de högre grupperna för att få en viss utjämning till stånd, men då det finns en motion väckt, som är enkel och lättfattlig, i det att där föreslås en höjning med 500 kronor för alla ortsgrupperna, har jag funnit, att det kanske är mest praktiskt att hålla sig till det förslaget. Jag försökte vid utskottsbehandlingen att få gehör för denna tanke, och det var flera, som tyckte liksom jag. Jag vet faktiskt inte varför inte flera anslöto sig till mitt förslag. Jag ställde yrkande om bifall till denna motion i utskottet, men jag fick inte någon förklaring, varför man inte ville biträda det yrkandet. Flera tyckte, att det låg någonting riktigt i det.

Ang. ändring i lagen om barnbidrag m. m. (Forts.)

Med hänsyn härtill skall jag, herr talman, be att få yrka, att i enlighet med motionen nr 44 i första kammaren — samma motion är för resten väckt i andra kammaren — beloppen för de avdragsfria inkomsterna i 5 § ändras, så att summan i första ortsgruppen blir 1 250 kronor i stället för propositionens 1 200 — det är alltså en förbättring för den lägsta ortsgruppen, jämfört med propositionen — i andra ortsgruppen 1 500 kronor i stället för 1 600 enligt propositionen och i tredje ortsgruppen 1 750 kronor i stället för propositionens 2 000. Då blir skillnaden mellan varje ortsgrupp 250 kronor, under det att det enligt propositionen skulle bli 400 kronors skillnad. Detta sistnämnda går alldeles åt fel håll efter vad man allmänt anser om dyrortsgrupperingen, vare sig man anser, att den genast skall tas bort fullständigt, eller att den skall krympas.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka, att beloppen i 5 § i lagen nr 1) ändras till 1 250 respektive 1 500 och 1 750 kronor.

Herr **Källman**: Herr talman! Då vi vid riksdagens början väckte denna motion, skedde det framför allt för att riksdagen, om det inte kom någon proposition i ärendet, ändå skulle bli i tillfälle att behandla frågan om ändrad storlek av inkomstgränsen för barnbidrag. Sedan har det emellertid kommit en proposition i ärendet, och den motivering, som herr Mannerskantz efterlyste för förändringarna, har givits av socialvårdskommittén, som framhåller, att visserligen en höjning är motiverad på grund av utvecklingen på arbetsmarknaden och det höjda löneläget, men att man dock har att beakta vissa omständigheter. Dit hör bland annat, att om exempelvis på billig ort en änka med barn får den avdragsfria inkomsten ökad lika med högsta dyrort, kan hon råka få större inkomster än en person i förvärvsarbete på den orten. Det anföres också, att en invalid med barn kan få en högre sammanlagd inkomst, barnbidraget medräknat, än vad en arbetsför person erhåller, särskilt på de billigare orterna. Detta är ungefär kontentan av vad socialvårdskommittén har velat framföra som skäl för ett bibehållande av dyrortsgraderingen även i den speciella fråga, som nu föreligger.

Det är sant, att man skärper skillnaden något litet, men denna skärpning är efter min mening ganska obetydlig, och den beror på att man har tagit hänsyn till att i den högsta dyrortsgruppen kostnaden för bostad i allmänhet är så hög, att det utgör motivering nog. Jag är sålunda inte missnöjd med den förändring, som Kungl. Maj:t vidtagit i förhållande till vår motion. Kungl. Maj:ts förslag är tillstyrkt av sammansatta utskottet, och jag kan utan någon svårighet yrka bifall till utskottets hemställan. Jag har haft tillfälle att samråda med en del pensionsnämnder inom mitt ombudsområde, sedan denna motion väcktes och även sedan propositionen framlades för riksdagen, och jag kan försäkra, att nämnderna äro mycket tacksamma och belåtna, om det förslag går igenom, som innefattas i propositionen. Jag vill för övrigt erinra om, eftersom herr Mannerskantz gjorde ett detaljyrkande, att detta gällde ensamma personer med barn men icke familjer med barn. Hade han yrkat bifall till motionen oförändrad, hade det rett upp sig, men nu är yrkandet ofullständigt.

Jag anser mig, herr talman, kunna yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Norman**: Herr talman! Jag skall kanske komplettera den erinran, som herr Källman här gjorde, genom att påvisa, att vi ha en andra punkt här, som gäller bidragsförskottslagen. Den innefattas inte heller i herr Mannerskantz' yrkande, men det av Kungl. Maj:t föreslagna avdragsfria beloppet där är beräknat efter samma grunder som när det gäller barnbidragen.

Ang. ändring i lagen om barnbidrag m. m. (Forts.)

Vi ha ju, herr talman, i samband med de provisoriska förbättringarna av olika slag av social omvårdnad i avvaktan på en slutlig revision av dessa förordningar brukat få en liten dyrortsdebatt. Riksdagen har vid alla föregående tillfällen avvisat den tanken, att man i ett sådant här sammanhang skulle ta någon bestämd ståndpunkt till dyrortsfrågan, och jag skulle tro, att det är klokast, att första kammaren fortfarande intar samma ståndpunkt. Jag tycker nog, att herr Mannerskantz har tagit litet lätt på denna sak, när han har utgått från den motion, som väcktes vid riksdagens början. Det är ganska naturligt, att motionärerna för att få fram sitt önskemål ha angivit vissa summor. Hade motionen väckts i anledning av propositionen, hade den säkerligen blivit annorlunda utformad. Här har man dock ett förslag, som bygger på en grundlig utredning av socialvårdskommittén, och efter vad vi ha hört av herr Källman, är det alldeles tydligt, att någon motion inte skulle ha väckts, om man hade varit säker på att detta förslag skulle komma från Kungl. Maj:t. Jag tror inte, att det är rätta tillfället att nu försöka sig på någon utjämning av dyrortsgrupperna. Faktum är ju, att de ensamma mödrarna äro i en sådan situation, att den höjning, som här är föreslagen av de avdragsfria beloppen, även på de s. k. högre dyrorterna är mycket behövlig och mycket berättigad.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Jag har inte försökt införa en utjämning, jag har bara velat hindra en skärpning av skillnaderna. Jag förstår så väl, att herr Källman är nöjd och belåten. Han bor på en högre dyrort, antar jag, och har blivit bönhörd över hövan. Men jag föreställer mig, att de, som bo på de s. k. billigare orterna, inte ha samma anledning att vara belåtna som herr Källman har.

Jag kunde givetvis ha ställt ett yrkande även om de giftas avdragsfria inkomst, men jag avstod därifrån. Om man hade haft mera tid inom utskottet att plöja igenom detta ordentligt, hade man kanhända kunnat komma fram till något förslag där, men jag vågade inte direkt säga, att det också där borde vara 500 kronors höjning liksom för de ogifta. Det är väl ofta just för de ogifta saken är aktuell. Jag kan inte säga, hur det skulle bli, om man ställde ett yrkande även för de gifta, men det behöver ju inte förrycka det hela så särdeles mycket, om man bara ändrar på de ogiftas avdragsfria inkomst. Det riktigaste skulle kanske vara, att utskottet ånyo tog upp saken och försökte komma till en lösning, men det är väl nu meningslöst att föreslå något dylikt.

Jag har således inte velat använda denna proposition till att göra ett slags allmän utjämning eller ta bort dyrortsgraderingen på detta område, men jag tycker, att det är alldeles onödigt att komma med en ny betydande skärpning, som här skett. Vare sig det är socialvårdskommittén eller någon annan, som hittat på det, tycker jag det är fel ändå.

Herr Källman: Herr talman! Jag vill endast replikera herr Mannerskantz, att jag visserligen bor på en högre dyrort men har mina flesta pensionsdistrikt i lägsta dyrortsgrupp. Det är inte minst nämnderna där jag resonerat med, och de äro mycket belåtna och tacksamma för propositionens innehåll.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Mannerskantz*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att de i 5 § 2 mom. andra stycket lagen om barnbidrag angivna inkomstgränserna 1 200 kronor, 1 600 kronor och 2 000 kronor ändrades till respektive 1 250 kronor, 1 500 kronor och 1 750 kronor.

Ang. ändring i lagen om barnbidrag m. m. (Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr *Mannerskantz*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § rusdrycksförsäljningsförordningen. *Ang. utskänkning i samband med restaurangens m. m.*

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, I:212 av herr *Englund* m. fl. och II:343 av herr *Sandberg* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga följande ändrade lydelse av 5 kap. 3 § rusdrycksförsäljningsförordningen:

Vid offentligt skådespel — — i inre förbindelse stående lokal, dock må länsstyrelsen efter hörande av magistraten i annan stad än Stockholm samt kommunalnämnden på landet, jämlikt de grunder som av stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige må hava bestämts, för särskilda fall medgiva rätt till sådan utskänkning.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I:212 av herr *Englund* m. fl. och II:343 av herr *Sandberg* m. fl. om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § rusdrycksförsäljningsförordningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Englund* och *Sandberg*, som ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I:212 av herr *Englund* m. fl. och II:343 av herr *Sandberg* m. fl. ville för sin del besluta, att 5 kap. 3 § rusdrycksförsäljningsförordningen skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Vid offentligt skådespel — — i inre förbindelse stående lokal, dock må länsstyrelsen efter hörande av magistraten i annan stad än Stockholm samt kommunalnämnden på landet, jämlikt de grunder som av stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige må hava bestämts, för särskilda fall medgiva rätt till sådan utskänkning; samt

2) av herrar *Velander*, *Lövgren*, *Hagberg* i Malmö och *Jansson* i Frändesta beträffande utskottets motivering.

Herr **Englund**: Herr talman! Jag inbillar mig, att en opartisk iakttagare av den svenska riksdagens arbete med ingående förtrogenhet med social lag-

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)

bundenhet och den sociala välfärdens villkor skulle finna, att detta arbete har en ganska anmärkningsvärd snedriktning. Vi ägna ett utomordentligt intresse åt att skapa gynnsamma villkor för produktionen, och vi ägna ett betydande intresse åt att fördela köpkraft, men vi lägga därvid nästan uteslutande kvantitativa synpunkter på våra frågeställningar. När vi nu exempelvis om några dagar äro beredda att på ett bräde höja folkpensionerna på billigaste ort från 600 till 1 000 kronor, faller det oss inte ett ögonblick in att fråga, hur det nya penningbeloppet kommer att användas. I naiv förtjusning över den kvantitativa standardförbättring, som denna stegring innebär, fråga vi oss inte, om den käre folkpensionären kommer att använda pengarna för att köpa ytterligare tio liter brännvin, eller om han kommer att använda dem för att skaffa sig ett filosofiskt bibliotek på tio värdefulla band.

Denna snedriktning, likgiltigheten för konsumtionsminskningen, har också ett exempel i det spörsmål, som nu föreligger. Det är här fråga om den svenska restaurangdansen. Den har en relativt lång historia. Jag skall begränsa mig till att anföra några få, i detta sammanhang intressanta delar av denna. Den paragraf, som jag och mina medmotionärer för dagen ha föreslagit en ändring i, leder sitt ursprung från 1896. Det gällde då uteslutande utskänkning i samband med varietéföreställning. Det satt då en högerregering i detta land. Om jag inte misstar mig, blev den upprörd över ett brott, som sattes i sammanhang med dessa föreställningar, och framlade en proposition med förslag om förbud mot utskänkning i samband med varieté. Paragrafen inrymde emellertid en formell möjlighet för länsstyrelse att bevilja undantag. Men det var inte på något sätt den då sittande högerregeringens mening, att det skulle bli en verklig dispens. Det var helt enkelt en eftergift åt svårigheten att formulera en bestämmelse, som täckte vad man ville. Samma frågeställning har senare kommit igen. När vi ha haft att handlägga nöjesskatten ha vi mött samma vansklighet att skilja olika nöjesformer från varandra. Det var således endast för att hindra att bestämmelsen skulle komma att drabba en föreställning, som inte var avsedd i propositionen, man gav länsstyrelserna denna möjlighet till dispens.

Detta fungerade väl. I 1917 års lagstiftning vidgades bestämmelsen till att avse även dans. Anledningen var den, att på några danssalonger av den ryktbara »Nalens» natur förekom utskänkning i samband med dansen. Detta ånsåg man vara ett oting, som borde förebyggas. Restaurangdans i egentlig mening förekom emellertid inte före förra kriget, och den var således inte föremål för övervägande i det sammanhanget, men bestämmelsen av 1917 kom att få avseende också på den restaurangdans, som sedermera kom till stånd.

Man befann sig således i det säregna läget, att innan den företeelse, som vi nu kämpa om, fanns i detta land, hade man en lagföreskrift, som förbjöd den. Man hade visserligen en dispensrätt, men den var bara avsedd att möjliggöra undantag, där det råde en terminologisk svårighet att göra en avgränsning mot sådana föreställningar, vid vilka man inte ville förhindra utskänkning.

Efter förra världskriget började emellertid restaurangdansen, trots att man hade denna lagspärr. Den ekonomiska orsaken därtill var, att Brattsystemet, relativt ineffektivt på andra punkter, var effektivt i fråga om restaurangerna. Omsättningen blev avsevärt minskad. Från att spritutskänkning varit en femtedel av totalomsättningen blev den bara en tiondel. I jakten efter nya möjligheter till omsättning upptäckte restauratörerna då restaurangdansen. Den av samhället i lagen skapade spärren visade sig därvid ineffektiv. Länsstyrelsernas praxis bröt helt och hållet ned bestämmelsen. De mötte därvid inte något hinder från riksdagen och regeringen. Och när frågan principiellt på 1920-talet i besvärsväg underställdes regeringen, uppstod inom denna en

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)
sådan splittring, att man helt enkelt lade ärendet på hyllan och underlät att knäcka frågan.

Inför denna utveckling beslöt 1928 års rusdrycksrevision att föreslå upphävande av bestämmelsen. Lika gärna som andra bestämmelser, som inte tillämpades men funnos på papperet, kunde denna bestämmelse helt och hållet undanröjas. Men den gången reste sig den svenska riksdagen till motvärn. Jag skulle tro, att en väsentlig anledning härtill var, att bevillningsutskottet fick en redogörelse av vår främste universitetslärare då beträffande könssjukdomar om vilken roll restaurangdansens spelade för att tegra dessa sjukdomars frekvens. Riksdagen bibehöll sålunda bestämmelsen och gav det direktivet för dess tillämpning, att tillstånd skulle ges med större varsamhet än tidigare.

Sedan kom ärendet inte upp förrän under krigsåren, då två kommittéer behandlade detta spörsmål. Den ena var den kommitté, som utredde nykterhetstillståndet under krigsåren, och den andra var ungdomsvårdskommittén. Båda dessa kommittéer studerade restaurangdansens och dess verkningar ganska ingående, och de förordade, den senare enhälligt, att man skulle skilja dansen från utskänknigen. I fråga om den förra kommittén är detta förord med hänsyn till dess sammansättning kanske mindre anmärkningsvärt. I fråga om ungdomsvårdskommittén, som veterligen hade ett mycket stort antal medlemmar utan mera utpräglade puritanska tendenser, är denna enhetlighet så mycket anmärkningsvärdare. När den förra av dessa kommittéer gjorde en statistik och jämförde den med statistiken för ett av åren före riksdagens beslut om större återhållsamhet i fråga om tillståndsgivningarna, visade det sig, att antalet, som 1930 varit 13 000, trots riksdagens direktiv hade stigit till 18 000. Större effekt hade således inte detta riksdagsdirektiv.

Vad betyder nu denna restaurangdans? Jag skulle vilja säga, att de, som äro motståndare till denna inom nykterhetsrörelsen, inte äro det därför att restaurangdansens skulle i avsevärd grad medverka till det grova fylleriet. Det är helt andra synpunkter man inom denna lägger på restaurangdansens. Restaurangdansens är olika i storstäderna och i de smärre samhällena. I storstäderna spelar dansrestaurangen i extrema fall väsentligen rollen som marknadsplats för prostitutionen, i mindre extrema fall en likartad roll såsom marknadsplats för tillfälliga könsförbindelser överhuvud taget. Man fick ett litet exempel på denna sida av saken häromdagen i skildringarna av det grova modermord, som en ung man gjort sig skyldig till. Han hade efter mordet besökt tre restauranger, den sista en dansrestaurang, där han och hans kamrat, en skolpojke, stiftat förbindelse med två för dem okända fruar, som omedelbart följt med männen hem till den lägenhet, där modern låg död bakom en badrumsdörr. Den stegring av könssjukdomarna, som ägt rum under de sista åren, ställs också i samband med den stegring av utskänknigen i samband med restaurangdans, som ägt rum under dessa år. Det har bland annat föranlett medicinalstyrelsen att yrka på dess avskaffande.

Detta är storstadsaspekten på det här problemet. På de mindre orterna är ju den inbördes bekantskapen mellan ortens innevånare en helt annan, och restaurangdansens har inte samma möjlighet att där spela en likartad roll. Den ger däremot ortsungdomen möjlighet att skaffa sig stadsfasoner av det sämre slaget. Den medverkar till en utformning av deras nöjesliv, som pressar tillbaka mera gymnsamma nöjesformer. Den ger en ytlighet och en tarvlighet åt deras fritidssysselsättningar, som man före denna nya nöjesform inte behövde räkna med i de smärre svenska samhällena.

Detta är således den allmänna bakgrund, som föranlett ungdomsvårdskommittén att yrka på restaurangdansens totala undanröjande. Det är i den formen, som frågan föreligger till prövning hos 1944 års nykterhetskommitté.

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)

Att frågan nu här kommit upp i en annan aspekt, beror på alldeles särskilda omständigheter. Våra svenska kommuner äro ju i allmänhet lika litet som riksdagen inställda på sådana här spörsmål om konsumtionens inriktning, och i allmänhet ha de heller inte ägnat frågan om restaurangdans en någon större uppmärksamhet. Det finns emellertid en kommun, som härvidlag utgör ett undantag, och det är den stora industristaden Borås. Där gjorde man av någon anledning en ingående undersökning om stadens ungdomsvårdsproblem, och när man då diagnostiserade missförhållandena inom ungdomens nöjesliv och dess faktorer, kom man snart fram till att en av faktorerna var restaurangdans. Man vände sig därför till dem, som ägde bestämmanderätten i fråga om dess omfattning, och begärde, att de skulle göra en inskränkning. Det var polismästaren i staden, som i första hand handlade sådana här ärenden. Han gick också med på att begränsa restaurangdansens omfattning till en gång i veckan. Men det skulle han inte ha gjort; han fick på pålsen av sin länsstyrelse, som förstodigade honom att ge tillstånd till dans flera gånger i veckan. Över detta anfördes besvär av ungdomsrådet i Borås och flera andra institutioner. Det var överhuvud taget en utpräglad kommunal mening, som stödde polismästarens ståndpunkt, och de, som besvarade sig, hade förmånen att få besvären understödda av flertalet av länets riksdagsmän. Kungl. Maj:t gav också sent omsider de klagande rätt. Länsstyrelsen fick veta, att den inte borde tvinga staden att ha flera danstillställningar på restaurang än vad den ville. Då hade emellertid redan tillställningarna gått av stapeln.

Brända av den erfarenheten ansågo stadsfullmäktige i Borås, när de nästa gång skulle behandla frågan om tillståndet för stadens systembolag, att de borde ge ett allmänt direktiv, som hindrade länsstyrelsen att bryta igenom de regler, som staden funnit ändamålsenliga. De begärde därför en oktroyföreskrift av innebörd att restaurangdans inte skulle få förekomma mer än en gång i veckan. Länsstyrelsen var emellertid påstridig i sin avvisande hållning och vägrade att fastställa detta villkor. Över detta besvarade man sig från Borås' sida. När detta ärende prövades av regeringen, fann man där, av skäl som jag visserligen finner högst tvivelaktiga men i detta sammanhang inte skall dryfta då det i någon mån ligger vid sidan om detta ärende, att kommunerna inte hade rätt att få ett sådant villkor fastställt, utan att länsstyrelsen hade skyldighet att vägra. Den, som föredrog det ärendet i regeringen, var herr statsrådet Ericsson, som ju i riksdagen företräder Borås och som tidigare stött besvärsskriften i det första ärendet.

Med hänsyn till denna erfarenhet från Borås och en likartad från Alingsås har denna motion väckts. Utgångspunkten för den är, att man menat att riksdagens tidigare beslut i fråga om kommunernas befogenhet i sådana här tillståndsfrågor innebar, att en kommun hade rätt att bestämma över en sådan här detalj. Om en kommun med hänsyn till utskänkningens inverkan på förhållandena inom kommunen har tillerkänts en rätt att meddela inskränkande bestämmelser, är det ju på få punkter, som ett inflytande är av samma angelägenhetsgrad som i fråga om möjligheten att reglera denna nya nöjesform. När vi nu med hänsyn till detta oväntade prejudikat yrka, att det i lagtexten uttryckligen skall fastslås, att en sådan rätt föreligger för kommunerna, sker detta från precis samma utgångspunkt som då riksdagen för ett par månader sedan på förslag av regeringen fattade beslut om en annan lagändring. Frågan om skatt för statstjänstemännens sjukvård hade av regeringsrätten avgjorts på ett annat sätt än man väntat sig, och man gav därför lagtexten en annan avfattning avsedd att skapa den ursprungligen åsyftade lagtillämpningen. Det är av samma skäl, herr talman, som jag nu yrkar, att man skall skriva om lagtexten om kommunernas befogenhet så, att den i tillämpningen tolkas på det

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)
sätt, som riksdagen tolkade den, när riksdagen antog 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning.

Nu invänder utskottsmajoriteten häremot, att 1944 års nykterhetskommitté prövar frågan om nykterhetslagstiftningen i hela dess räckvidd och att också detta ärende hör dit. Denna sak kommer emellertid säkerligen inte att bli föremål för kommitténs yttrande och riksdagens prövning förrän på 1950-talet. Det gäller således en lång tid, under vilken denna paragraf kommer att ha en sådan här otillfredsställande formulering. Det är ju dessutom på det sättet, att statsrådet Wigforss, när han tillsatte denna kommitté, sade ifrån, tydligen med hänsyn till att dess arbete måste kräva tid, att riksdagen måste bevaras vid rätten att genomföra lagändringar av mindre räckvidd under den tid, då kommittén bedriver sitt arbete. Själv har han ju begagnat sig av denna möjlighet, när han för någon tid sedan föreslog och fick riksdagen med på att vinutskänkning skulle få äga rum på flygplan i inhemsk trafik. Den formella möjligheten att genomföra den här lagändringen föreligger således; man kommer inte vid ett bifall till motionärernas framställning i konflikt med den utredning, som riksdagen beslutat och som är uppdragen åt 1944 års nykterhetskommitté.

Inför bevillningsutskottets benägenhet att tillstyrka propositionen om vidgad utskänkning på flygplan och dess obenägenhet att genomföra en lagändring, som återställer till kommunerna en rätt, som man inbillade sig gavs åt dem 1937, frågar jag mig, om Kungl. Maj:ts direktiv till 1944 års nykterhetskommitté skall tolkas på det sättet, att dessa ha tillämplighet de gånger det är fråga om att medge vidgade möjligheter till förtäring, men inte de gånger det gäller att göra en inskränkning och detta inte ens om denna inskränkning egentligen bara avser att förtydliga lagstiftarens ursprungliga mening.

Herr talman! Jag är villig att medge, att bevillningsutskottets betänkande är välvilligt skrivet, och det står i god samklang med motionärernas tankegång. Det är bara mot det sista stycket, där bevillningsutskottet drager slutsatsen av sin argumentering, som jag måste anmäla min gensaga. Jag har det bestämda intrycket, att det blir logik och sammanhang i utskottets utlåtande, om man i betänkandet eliminerar det sista stycket och i dess ställe infogar det stycke, som återfinnes i reservationen.

Det är från sådana utgångspunkter, herr talman, som jag nu hemställer om bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Som kammarens ledamöter funnit, om de läst igenom detta lilla betänkande, gäller det inte här frågan om restaurangdansens vara eller icke vara eller frågan om förbud för utskänkning av rusdrycker i samband med dans å restaurang, utan det hela inskränker sig till en åtgärd för att åt kommunerna rädda vektorätten, d. v. s. rättighet att föreskriva dylika inskränkningar såväl när det gäller utskänkning i samband med restaurangdans som när det gäller utskänkning i övrigt; det är hela summan. Det förstår ju var och en, att en sådan åtgärd inte kan ha något nämnvärt inflytande på restaurangdansen såsom sådan. Jag skulle i sak kunna följa herr Englund rätt långa stycken, när det gäller att bedöma frågan om utskänkning i samband med restaurangdans, men det spørsmålet föreligger inte här. Frågan är bara, om detta fall i Borås, där den kommunala myndighetens, stadsfullmäktiges, vektorätt underkänts av höga vederbörande, är en så viktig angelägenhet, att man inte ens kan avvakta den utredning, som herr Englund och flera med honom hålla på att verkställa. Jag skulle ha kunnat reflektera på ett åtgörande, om det hade gällt att taga ställning till frågan om direkt förbud mot utskänkning i sammanhang med dans eller icke. När det hela emeller-

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)
 tid inskränker sig till spørsmålet om kommunernas vetorätt, kan jag för min del inte se, att denna rätt komplicerade fråga, som har varit omtvistad och väl-lat åtskilligt med huvudbry såväl för lagstiftarna som lagtolkarna, är en så oerhört viktig detalj att man inte kan vänta med den, tills den utredning, som pågår, är klar.

Utskottet har inte stuckit under stol med sin uppfattning i själva sakfrågan i övrigt. Jag kan ju bara säga, att också jag har känt en inte så liten förvåning över det utslag, som fällts. Men det är ju mycket, som händer i livet, som förvånar en enkel människa. Det nu föreliggande spørsmålet kan jag emellertid inte för min del finna vara av den beskaffenheten, att man inte tryggt kan följa utskottet, till vars yrkande jag hemställer om bifall.

Herr **Björck**: Herr talman! Då jag har underskrivit motionen i denna fråga, och anledningen till denna motion är en händelse, som inträffat i min hemstad, ber jag att få säga några ord.

Frågan berör inte bara nykterhetsproblemet utan även åtskilliga andra problem. Stadsfullmäktiges majoritet var enig om att man borde göra en inskränkning av restaurangdansens i Borås. För ett par år sedan medverkade jag vid ordnandet av en utställning, som hantverksorganisationen i länet hade i Borås. Som uttryck för sin tacksamhet ville de bjuda oss, som medverkat, på supé. Jag sade då till dem, att jag hoppades, att de kunde ordna supén på en plats, där man inte dansade, utan där vi kunde sitta i lugn och ro. Ja, det lovade de att göra, men dagen efter kommo de till oss och meddelade, att det tyvärr var dans på alla tre restaurangerna i Borås, varför man var tvungen att ha supén på en dansrestaurang. Vi fingo naturligtvis finna oss i detta, och vi sutto i ett hörn av restaurangen. Det var inte så särskilt trevligt. Det är inte så behagligt, då det är några personer, som vilja ordna en liten avskild tillställning, men det inte finns möjlighet att göra detta, därför att det dansas på samtliga lokaler i staden. Detta var en av orsakerna till att stadsfullmäktige i Borås utan vidare gingo med på denna inskränkning, att det skulle få vara dans bara en gång i veckan på en var av restaurangerna. Då kunde de olika hotellen alternera; man kunde ha dans onsdag, fredag och lördag, men på ett hotell i taget i stället för tre kvällar på samtliga, vilket är väl mycket.

Jag läste med tillfredsställelse utskottsutlåtandet, men jag förvånade mig över att utskottet till sist svänger om och menar, att den utredning, som pågår, borde få säga sitt ord innan man gör någonting i denna sak. Vi hörde nyss, att denna utredning inte beräknas bli färdig förrän tidigast 1949, och då få vi säkerligen inte kommitténs förslag förrän 1950. Innan vi sedan bli färdiga med ett regerings- eller riksdagsbeslut, torde det gå cirka fem år, och vi få under hela denna tid dragas med nuvarande olägenheter. Det är ganska egen-domligt, ty bevillningsutskottets ordförande och jag ha ju varit eniga om att riksdagen aldrig från början tänkte sig att man skulle på detta sätt utnyttja föreskriften, att länsstyrelsen »för särskilda fall» äger medgiva undantag. Dessa särskilda fall ha — det har tidigare påpekats av herr Englund — blivit till antalet omkring 18 000 om året. På detta sätt har undantaget blivit regel. Utskottet säger bland annat att det »finner skäl tala för en ändring av stadgandet i 5 kap. 3 § rusdrycksförsäljningsförordningen i av motionärerna åsyftad riktning». Då så är fallet borde utskottet fortsatt och gått med på denna ändring. Jag skall dock böja mig för utskottets motivering, att vi böra avvakta kommitténs förslag. Jag hoppas emellertid att herr Englund och övriga kommittéledamöter utnyttja möjligheten att bryta ut denna fråga från kommittéarbetet och föreslå en lagändring i enlighet med motionen.

Bifall till reservationen.

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Jag skall inte alls bry mig om att närmare ingå på den motivering, som reservanterna anfört, allra helst som bevillningsutskottets ordförande, såvitt jag förstår, hela vägen kan ansluta sig till den motiveringen. Vad som föranleder mig att säga någonting, är den synpunkt, som bevillningsutskottets ordförande lade på denna fråga, då han sade, att den har en oväsentlig betydelse, eftersom ett bifall till reservationen inte nämnvärt skulle komma att inskränka restaurangdans. Nu är det emellertid i detta sammanhang en sak, som inte torde kunna förbigås, hur oväsentligt en sådan åtgärd än skulle inverka på restaurangdans, och det är det, som mycket starkt framhäves i reservationen, nämligen att för den händelse man skulle gå den väg, som bevillningsutskottet anvisar i denna fråga, har man att vänta till in på 1950-talet innan någon som helst rättelse kommer att ske. Då är frågan om vi ha råd med detta. Äro förhållandena sådana, att vi kunna låta restaurangdans pågå ytterligare kanske något årtionde på det sätt, som den nu gör och har gjort under lång tid? Ha inte skadeverkningarna varit av den arten, att vi nu verkligen böra gripa in? Förhåller det sig så, att vi anse, att de ingripanden, som föreslås, äro för små eller för obetydliga, böra de, som anse detta, taga ut steget och gå längre. Den enda konsekvensen av det yttrande, som bevillningsutskottets ordförande gjorde, blir följaktligen, att de, som dela hans mening i fråga om skadorna av restaurangdans i samband med rusdrycksutskänkning, ha att se till att de så fort som möjligt, det vill säga redan nästa riksdag, komma fram på den väg, som bevillningsutskottets ordförande själv sagt att han skulle kunna reflektera på, nämligen direkt förbud i lagen mot restaurangdans i samband med rusdrycksutskänkning. Jag hoppas, att vi skola bli en del, som följa den anvisningen redan nästa riksdag, vare sig reservanterna få bifall till sin reservation här i dag eller ej.

Vad är det som gör, att det, trots vad som framhölls av bevillningsutskottets ordförande, finns skäl, som tala för även det lilla steg, som reservanterna här ha föreslagit? Vi skola erinra oss — vilket vi för resten kunna få bekräftat av bevillningsutskottets betänkande — att socialstyrelsen, kontrollstyrelsen, bevillningsutskottets ordförande, om inte flera inom bevillningsutskottet, snabbutredningen och ungdomsvårdskommittén alla äro fullt överens om att vi här ha en företeelse i vårt svenska folkliv, som inte kan lämnas obeaktad. Alla äro vi också fullt överens om att lagen inte tillämpas såsom den borde tillämpas. Längs hela linjen äro vi överens om att de av länsstyrelserna meddelade tillstånden »varit långt talrikare än som motsvarade lagstiftarens ursprungliga intentioner», för att använda det uttryck, som socialstyrelsen begagnat. Det är således helt naturligt, att man kan räkna med att länsstyrelserna, så länge riksdagen inte gör någonting utan avslår de krav på åtgöranden, som framföras, fortsätta på samma sätt som hittills. Anser man det bättre att det blir så?

Här i riksdagen är den kommunala självbestämmanderätten på det ena och det andra området föremål för synnerlig stor ömhet. Jag är fullt med på den saken, men jag är med på den i detta fall också. Vi ha kommunalt veto. Det har inte talats mycket om det på senare tid. Vi trodde en gång i tiden, att det kommunala vetot skulle vara effektivt. Vi ha emellertid sett, att detta veto genombrutits i åratals gång på gång, trots att alla, som uttalat sig om detta genombrytande av det kommunala vetot, uttalat sin förkastelsesdom häröver och trots att — som vi hört här i dag — medicinalstyrelsen i starka ordalag uttalat sig om vad resultatet blir av detta, vad angår restaurangdans.

Det räcker för mig för att yrka bifall till reservationen, fast jag i likhet med bevillningsutskottets ordförande naturligtvis förstår, att det inte blir så

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)
värst stort resultat bara av denna lagändring eller ett sådant beslut, men jag förstår att det därigenom går lättare och snabbare att komma fram på den väg, som alla ansvarskännande myndigheter och medlemmar här i kammaren — åtminstone i den mån de hittills yttrat sig — äro med på. Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Englund: Herr talman! Jag har uppriktigt sagt litet svårt att förstå herr Bärqs villkor för att en lagändring skulle kunna göras redan under tiden för den sittande nykterhetskommittén. Är denna lagändring verkligen så viktig, frågade herr Bärq, att vi böra göra den innan nykterhetskommittén är färdig med sitt förslag? Jag skall inte uttala mig därom, men vad finansministern har yttrat sig om i direktiven är å ena sidan mera omfattande ingripanden och å andra sidan ingripanden av mindre räckvidd. Till den senare gruppen hör obestriddigen detta förslag, då det ju formellt sett bara avser en enda paragraf i rusdrycksförsäljningsförordningen. När herr Bärq nyligen var med om att besluta rätt till utskänkning av vin på flygplan, ansåg han då att den ändringen var så oerhört viktig, att den av den anledningen måste företagas redan innan nykterhetskommitténs förslag förelåg? Om han inte hade den uppfattningen och ändå inte motsatte sig ett bifall, bör han kunna vara med om att bifalla även den nu föreslagna ändringen.

Det finns också enligt min mening ett särskilt skäl för att göra denna ändring redan nu. När en stad såsom Borås är så omdömesgill i sin socialpolitik att den undersöker ungdomsvårdsproblemet i alla dess aspekter och kommer fram till att det är önskvärt att göra ett ingripande på denna punkt för att minska den hittillsvarande omfattningen av restaurangdansen i avsikt att söka få mera hyfs på ungdomen, bör den inte få hindras i sitt uppsåt av länsstyrelsen i Vänersborg. Är det inte rimligt, att de ansvariga kommunala myndigheterna i Borås själva få bestämma över förhållandena även i detta fall, liksom de få göra det på andra områden?

Det finns ytterligare ett skäl för att vi nu böra genomföra den föreslagna lagändringen. Vår nykterhetslagstiftning har ju i viktiga hänseenden tillkommit på så sätt att på detta område företagsamma kommuner ha infört speciella föreskrifter. Ha de varit framgångsrika, ha de särskilda kommunala bestämmelserna efter hand införlivats med rikslagstiftningen. Jag betraktar det såsom ytterst ändamålsenligt, att en kommun av Borås natur får tillfälle att i avvaktan på 1944 års nykterhetskommittés betänkande experimentera med föreskrifter på detta område. Det kan ge den sittande kommittén och riksdagen en god fingervisning om hur man bör handla, när man sedermera någon gång på 1950-talet kommer att fatta beslut i anledning av kommitténs betänkande.

Jag har, herr talman, i vad herr Bärq anført inte funnit något skäl att fråntäda mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast i egenskap av ledamot av den nykterhetskommitté som här har blivit apostroferad några gånger.

Det har sagts här att nykterhetskommittén inte kommer att kunna framlägga något resultat av sitt arbete förrän om fem, ja, kanske till och med tio år. Jag har ingen anledning att profetera om kommitténs arbete, men för egen del är jag beredd att redan i morgon dag votera i kommittén åtminstone om de stora principfrågorna. Jag misstänker att herr Englund är lika säker på sina ståndpunkter, så att även han skulle vara beredd att ta ställning till dessa frågor omedelbart. Jag vet inte, vad det är som motiverar den pessimism, som gjort sig gällande ända från första dagen vi diskuterade denna utredning här i kammaren och som gör att man utgår ifrån att vi skulle behöva så många

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)

är för att klara dessa frågor, som ha varit föremål för så många utredningar redan tidigare. Orsaken är väl närmast, att det är tradition att det skall vara så många vetenskapliga utredningar om dessa ting, ehuru ju hela världen redan förut vet, hur alkoholen verkar o. s. v. i den långa rad av frågor som måste läggas under utredning. Även om det skulle ta så lång tid, som här sagts, för nykterhetskommittén att komma fram med sitt betänkande är det därför inte behövt att denna långa tid användes för denna utredning, vars resultat man kan överblicka redan i dag.

Vad restaurangdansen beträffar är jag ense med herr Englund i många stycken. Jag är ingen puritan och utgår inte från några asketiska synpunkter, men jag har mer och mer kommit till den uppfattningen, att restaurangdansen är något osunt. Jag unnar ungdomen att dansa och anser till och med att det är samhällets uppgift att sörja för att ungdomen får ha roligt och beredes möjlighet att dansa, men tillfredsställandet av ungdomens nöjesbegär bör icke ske på krogarna. Därom äro vi nog tämligen ense här i kammaren, och herr Englund kan kanske tillskriva sig den moraliska segern, om han nu bara eftersträvar den. Samtidigt måste jag emellertid säga, att bevillningsutskottet resonerar fullt logiskt, när utskottet hänvisar till nykterhetskommittén och dess pågående utredningsarbete. Jag är fullt ense med herr Bärge om att ett beslut i enlighet med herr Englunds reservation inte skulle innebära ett avgörande av det slag, som han tydligen syftar till, utan bara bli en övergångsform till den ordning som han uppenbarligen räknar med att nykterhetskommittén så småningom skall komma fram till. Jag tycker för min del att det är en onödig övergångsform.

I den Englundska reservationen är det ju inte bara fråga om restaurangdansen såsom sådan utan även om det rent principiella, om det kommunala vetot. Enligt min uppfattning ha vi inte anledning att träffa ett avgörande så där i förbigående i den saken i sammanhang med denna fråga. Det är, herr talman, anledningen till att jag kommer att rösta för bevillningsutskottets förslag.

Herr Wagnsson: Herr talman! Bevillningsutskottets ordförande har, synes det mig, rätt i sitt påpekande att detta ingalunda är en nykterhetsfråga av någon större räckvidd. Det rör sig snarast om kommunernas möjlighet att utöva ett avgörande inflytande på frågan, om restaurangdans bör förekomma eller inte. Ett bifall till reservationen skulle därför kanske ur nykterhetssynpunkt inte få någon större effekt. Samtidigt förefaller det mig dock önskvärt, att man vid detta tillfälle tar fasta på det mycket bestämda och positiva uttalande, som bevillningsutskottet har gjort i sitt utlåtande, då utskottet under hänvisning till vad socialstyrelsen har anfört framhåller att lagtillämpningen på detta område sedan lång tid tillbaka varit ojämn och att de meddelade tillstånden på sina håll torde ha varit långt talrikare än som motsvarade lagstiftarens ursprungliga intentioner. I detta ligger, förefaller det mig, en liten anmaning till Kungl. Maj:t att mera restriktivt tillämpa gällande lagstiftning. Jag är så mycket angelägnare att understryka detta, som jag ser att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet är närvarande här under debatten.

Jag vill också ta fasta på ytterligare ett uttalande av bevillningsutskottet i detta sammanhang. Utskottet förklarar litet längre ned på s. 5 i utlåtandet: »Såsom framhållits av kontrollstyrelsen i likaledes avgivet yttrande torde kommunerna få anses äga speciella förutsättningar för att bedöma, i vad mån särskilda bestämmelser äro påkallade med avseende på omfattningen och villkoren för anordnande av restaurangdans, kombinerad med utskänkning. Det torde därför vara ett rimligt krav, att i fall, då fullmäktige ansett sig böra

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)
förorda vissa regler för tillståndsgivningen, dessa regler skola — liksom redan nu är förhållandet beträffande av fullmäktige förordade grunder för tillfällig utsträckning av utskänkningstiden — bliva för länsstyrelsen bindande.» Jag anser, herr talman, att detta är ett mycket bestämt uttalande i positiv riktning och ett uttalande som stöder de av motionärerna framställda kraven.

När utskottet sedan stannat för ett avslagsyrkande på motionen, har det ju varit huvudsakligen av rent formella skäl. Utskottet hänvisar till den pågående nykterhetsutredningen och anser det inte lämpligt att bryta ut denna detalj ur ett större sammanhang för att nu få till stånd ett beslut. På den punkten instämmer jag i vad huvudmotionären nyss yttrade, då han erinrade om att kamrarna på Kungl. Maj:ts förslag utan att hesitera för någon månad sedan ansågo sig oförhindrade att skapa en tidigare inte förefintlig rätt till utskänkning av vin på svenska flygplan i inhemsk trafik. Jag förmodar, att de flesta av kammarens ledamöter vid ett eller annat tillfälle ha begagnat flygplan för att hastigt kunna förflytta sig från den ena delen av landet till den andra. Jag tror inte att någon av herrarna, inte ens de som gärna konsumera alkoholdrycker, känt något starkare behov av ett under dessa flygturer dricka vin. Kungl. Maj:t och riksdagen ansågo det emellertid trots pågående utredning vara angeläget att åstadkomma en ändring i gällande författning för att möjliggöra utskänkning av vin på flygplan. Det förefaller mig, som om denna ändring vore mindre påkallad än den som motionärerna här ha föreslagit.

Jag anser det inte vara av någon större betydelse, om utskottets utlåtande eller reservationen vinner kammarens bifall. Utskottet har ställt sig så positivt till saken, och jag vill därför inte driva min uppfattning med någon större intensitet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Englund och herr Sandberg vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag hade knappast väntat, att denna fråga skulle behöva bli utgångspunkt för en mer allmän nykterhetsdebatt här i kammaren om principiella ting.

Jag vidgär, att jag kanske är litet kallsinnig, när det gäller en hel del detaljer i vår rusdryckslagstiftning. Jag har under snart ett helt liv sysslat för mycket med dessa problem för att tillmäta smärre detaljer någon avgörande betydelse. Jag erkänner, att jag själv många gånger tillmätt en hel del smärre saker alltför stor vikt, och jag har åtskilliga gånger nödgats gå emot framställningar här, men erfarenheten har, som sagt, lärt mig, att man inte bör fästa sig alltför mycket vid detaljer. Då riksdagen behandlade förslaget om att minska inköpsrätten med en liter per motbok och månad, ansåg jag, att denna minskning av inköpsrätten under de omständigheter, som då rådde, inte skulle få någon större betydelse för nykterhetstillståndet i dess helhet, varför jag inte ville gå med på förslaget. Jag utpekades då såsom en rusdryckshandterings handgångne man och anklagades för att ha spänt mig för kung Alkohols triumfvagn tillsammans med högern för att krossa den svenska nykterhetsrörelsen. Kammarens ledamöter kunna själva läsa dessa anklagelser i protokollet från debatten den gången. Om jag i nuvarande läge skulle hålla på någon inskränkning i fråga om utminuterings, är jag övertygad om att jag från samma håll kommer att betraktas som nykterhetens fiende på samma sätt som då jag kämpade på den andra sidan. Jag tar därför med det största lugn i världen de anklagelser som man möjligen kan rikta mot mig för nykterhetsfientlighet på nu förevarande punkt.

Här gäller det icke den stora frågan om det skall vara förbud för restaurangdans i samband med utskänkning, utan det gäller det kommunala vetot i

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)
en viss detalj. Jag hade på sin tid stor respekt för det kommunala vetot i fråga om rusdryckshanteringen, ända till dess att kommunerna började utnyttja sin ställning för att utvidga möjligheterna till åtkomst av rusdrycker. Kontrollstyrelsen måste gång på gång avslå de kommunala myndigheternas framställningar om ökade utminuteringsmöjligheter. Jag har därför i dag inte längre så stor respekt för det kommunala vetot, när det gäller att åstadkomma en reglering i den riktning som jag anser vara den riktiga i fråga om rusdryckshanteringen. Jag är inte så hjärtnupen i detta fall heller. Om dessa händelser i Borås och Alingsås inte hade inträffat, skulle dessa motioner säkerligen aldrig ha väckts, utan saken hade fått gå sin vanliga gång. Jag frågar öppet stockholmarna här i kammaren, vad de tro sig kunna vinna i fråga om inskränkning av restaurangdansens i Stockholm genom en utvidgning av den kommunala vetorätten?

Jag uppregar, herr talman, att jag har blivit en smula kallsinnig, när det gäller olika detaljer i rusdryckslagstiftningen. Jag har överhuvud taget svårt att lägga vikt vid andra ting än realiteter. Det må vara ett fel hos mig, men det går säkert aldrig bort. Jag är medansvarig för den formulering som det föreliggande utskottsbetänkandet har fått, och betänkandet är i allra högsta grad uttryck för min egen uppfattning i saken. Herr Englund bad om stöd för nykterhetskommittén i dess arbete. Jag hoppas, att nykterhetskommittén kan klara sig utan hjälp av sådana kryckor, men om kommittén behöver en krycka att stödja sig på, så har den ju en dylik hjälp i utskottets betänkande och dess uttalande i fråga om det kommunala vetot. Om man från kommitténs sida inte är nöjd med vad utskottet där skriver, vet jag faktiskt inte vad ni kräva av oss i det avseendet.

Det har här mycket talats om spritserveringen på flygplan. Jag medger, att jag anser, att finansministern borde ha kunnat vänta med att framlägga sitt förslag härom, ty det kunde ju inte vara någon överhängande brådska att få till stånd denna rättighet till utskänkning av vin på flygplan. Då man har rätt till servering av vin inom andra kommunikationsmedel, ville man emellertid ha samma rätt även i flygtrafiken. Det var ju heller ingen mer komplicerad fråga, men restaurangdansens och vad därmed sammanhänger är inte ett lika enkelt problem. Det gäller här inte enbart att komma till rätta med dansen på restauranger i samband med rusdrycksservering, utan man måste även överväga, huruvida ett totalförbud mot restaurangdans kanske skulle leda nöjeslivet in på ännu sämre banor än vad den s. k. restaurangdansens är. Det är inte lika enkelt att på ett vettigt och samhällsgagneligt sätt knäcka den frågan som att bestämma, om det får serveras vin eller inte på flygplan. Även herr Englund inser säkerligen att det också finns andra problem som man måste tänka på i detta sammanhang.

Jag vill för övrigt skicka en hälsning med herr Englund till nykterhetskommittén. När ni syssla med detta problem, böra ni inte nöja er med att bara bygga på det kommunala vetot, när det gäller att söka komma till rätta med restaurangdansens, utan ni böra i stället söka åstadkomma en spärr, som det kommunala vetot inte kan slå hål i. Kunna ni inte åstadkomma det, hjälper det inte mycket med enbart det kommunala vetot. Om man får dansa en eller två kvällar i veckan i Borås eller inte, kan ju inte ha något väsentligt inflytande på nykterhetstillståndet i hela riket.

I det föreliggande betänkandet har utskottet enligt min mening i så tydliga ordalag uttalat sin uppfattning om såväl restaurangdansens som det kommunala vetot, att vad utskottet där anfört bör kunna vara till ledning för Kungl. Maj:t vid avgörandet av eventuella besvär i tillståndsärenden. Även länsstyrelserna böra ha en god hjälp av utskottets uttalanden, vilka också böra

Ang. utskänkning i samband med restaurangdans m. m. (Forts.)
vara till stöd för 1944 års nykterhetskommitté. Jag anser därför, herr talman, alltjämt att det är tillräckligt om riksdagen bifaller utskottets hemställan.

Herr Englund: Herr talman! Herr Bärge måtte ha hört fel. Jag har inte begärt några kryckor för nykterhetskommittén av herr Bärge. Jag är fullkomligt överens med honom om att i nykterhetskommittén kommer frågeställningen om restaurangdansen inte att bli dagens, utan frågan om restaurangdansens avskaffande överhuvud taget. Men det är för att möjliggöra en åtgärd på ett intressant experimentalfält under den tid kommitténs arbete pågår, som jag har hemställt om denna obetydliga ändring i lagstiftningen.

Jag betraktar det vidare såsom alldeles uteslutet att det, om Borås stad får denna möjlighet, därigenom skulle uppstå några av de olägenheter som man viftar med, när man här talar om vådorna av ett totalförbud mot restaurangdans. Jag tror överhuvud att hänvisningen till sådana vådor mera är ett skenargument än ett verkligt argument.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Englund och Sandberg vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Englund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 33. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Englund och Sandberg vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av väckt motion angående ersättning till kaptenen i kustartilleriets reserv R. E. G. Lindberg för vissa av honom erlagda pensionsavgifter;

nr 46, i anledning av väckt motion om rätt för f. d. chefen för byggnadsdepartementet vid Karlskrona örlogsvarv, ingenjören S. H. Lenander, att återbekomma vissa inbetalda pensionsavgifter;

nr 47, i anledning av väckta motioner om ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hypoteksaktiebolag; samt

nr 49, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning i fråga om reglering av vissa tjänstepensioner vid riksdagens verk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om demokratisering av medaljutdelningen till statstjänare samt av resereglementet m. m.

Om demokratisering av medaljutdelningen till statstjänare m. m.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 80, av herr *Nerman*, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning om demokratisering av medaljutdelningen till statstjänare, beträffande resereglementet och eljest rörande hithörande förhållanden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, att första kammaren, i anledning av förevarande motion, I:80, för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära åtgärder för en demokratisering av medaljutdelningen till statstjänare.

Herr Nerman: Herr talman! Motionären ber att få tacka utskottet, som enhälligt har tillstyrkt motionen i en väsentlig punkt. I motionen nämnde jag i förbigående en hel del odemokratiska företeelser, såsom ordensväsendet och titlarna. Det skedde delvis för att få allmänheten och pressen intresserade. I frågan om ordnarna och titlarna får jag kanske tillfälle att återkomma. Jag kan inte underlåta att erinra om att första kammaren — men inte andra — alltjämt i sin medlemsförteckning avtrycker adelstitlar — vad dem beträffar är jag viss om, att våra därmed hedrade demokratiska kammarledamöter gärna skulle avstå från äran.

Reellt gällde motionen bara två ting: en demokratiserad medaljutdelning och ett demokratiserat resereglemente. Resereglementet är liksom de olika långa semestrarna för statstjänstemän för närvarande föremål för översyn, och tjänstemännen ha förklarat, att de önska få den frågan löst i demokratisk anda på förhandlingsvägen. Det finns därför ingen anledning att vidhålla det kravet i motionen.

Återstår medaljväsendets demokratisering, och på den punkten ber jag att till protokollet få föga ett par korta citat ur brev, som två f. d. verkschefer ha varit vänliga att tillställa mig i anledning av min motion. De äro, tycker jag, värda att få åtfölja avgörandet i kammarens protokoll.

Den förste, som är en mycket välkänd verkschef, berättar, hurusom han för ett tiotal år sedan yttrade vid en medaljutdelning vid invigningen av statsbaneelektrifieringen Laxå—Charlottenberg: »Här är dock aldrig fråga om något fåfänglighetens påhäng på rocken eller någon antidemokratisk rangsortering bland oss, som marscherar tillsammans i statsbanemännens led. Har ni tänkt på de här små penningarnas präglade text — *nit och redlighet i rikets tjänst*? Det är innebörden av den för *alla lika* devisen, som ger penningen dess valör — ej dess storlek eller färg, om än tradition och statuter tyvärr ännu tvingar till en differentiering, som icke är efter mitt sinne.» Brevskrivaren erinrar också om att då statsbanan 1931 fyllde 75 år präglades en minnesmedalj, som utdelades till alla som då tjänat verket minst 25 år. Den medaljen var av brons och lika för alla, från verkschefen till stationskarlen. Brevskrivaren slutar: »Jag tror på värdet av ett likformigt förtjänsttecken som praktikabelt åtminstone för statstjänarna och önskar Er framgång med berörda del av Eder motion.»

Den andre brevskrivaren, också en mycket välkänd verkschef, skriver: »Som chef för ett av statens kraftverk hade jag under en del år att utdela åtskilliga medaljer för nit och redlighet i rikets tjänst till därav väl förtjänta gamla hedersmän bland verkets anställda. Det gav mig några arbetslivets högtidsstunder, som jag med de små medel, som i sådant hänseende står en statens förtroendeman till buds, försökte göra till korta men högtidliga avbrott i det

Om demokratisering av medaljutdelningen till statstjänare m. m. (Forts.)
slitsamma arbetet för alla, som lämpligen kunde deltaga. Det gav mig också välkomna tillfällen att bekanta mig med anställda, som jag annars inte hade direkt beröring med i tjänsten, och att utbyta synpunkter på aktuella frågor av gemensamt intresse. Men en sak plågade mig alltid vid dessa medaljutdelningar, den larviga graderingen efter tjänsteställning, som jag tyckte drog ned högtidligheten något från det plan, där den kunde och borde hållas. Det var ju intet att göra däråt mer än att med tystnad förbigå alla uppgifter om guld och silver och storlek, men den fanns där ändå, den genanta kvarlevan från äldre tid.» Brevskrivaren önskar framgång och tillägger ett praktiskt förslag, som kan rekommenderas åt Kungl. Maj:t: »För att inte barnet skall åka ut med badvattnet, skulle jag dock vilja föreslå, att man behåller guldmedaljen också men inte för högre placerade utan för att utdelas i de fall, då en redan medaljerad person genom synnerligen långvarig, oförvitlig tjänst gjort sig förtjänt av ytterligare utmärkelse.»

Båda riksdagens kamrar ha nu genom sina utskott erkänt, att medaljutdelningen är mogen för reform. Som en extra påminnelse kom i pressen i söndags uppgiften, att fem kanslidamer i riksräkenskapsverket med 30 års anställning ha gått upp till sin verkschef och meddelat, att de inte tänka ta emot silvermedaljer vid det annalkande sedvanliga stora ordens- och medaljregnet den 6 juni, emedan högre befattningshavare utan längre tjänstetid skola få guldmedaljer. Det uppges, att de fem damernas resoluta aktion har väckt stor sympati och antas komma att vinna efterföljd i även andra statliga verk.

Man får nu hoppas, att regeringen, som i dag av riksdagens båda kamrar anmodas att icke utreda frågan men direkt vidta åtgärder för en demokratisering av medaljutdelningen till statstjänare, skall med glädje gå till det verket, en bagatell, men en bagatell som allmänt har känts som en fläck på ett demokratiskt samhälle.

Jag ber tacksamt att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

*Ang. den
psykiska
hälsovårdens
planering
m. m.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 17, i anledning av motion om utredning och förslag angående den psykiska hälso- och sjukvårdens planering och organisering.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 191, hade herr *Öhman* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag till den psykiska hälso- och sjukvårdens planering och organisering i enlighet med de synpunkter, som i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 191 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Öhman*: Herr talman! Den föreliggande motionen har fått en betydligt välvilligare behandling än vad som framgår av utskottets utlåtande och yrkande. Därför kan jag fatta mig tämligen kort i denna fråga.

Utskottet bekräftar vad som anföres i motionen, att åtskilliga bristfälligheter alltjämt vidlåda den statliga sinnessjukvården, och hänvisar till pågående utredningar i ärendet samt menar att någon ny utredning icke bör ifrågasättas förrän de pågående slutfört sitt uppdrag. Det är en ståndpunkt, som

Ang. den psykiska hälsovårdens planering m. m. (Forts.)

i och för sig måste betecknas som hållbar, men dock endast under den förutsättningen, att de utredningar, som äro i gång, verkligen grundligt gripa sig an med de mycket betydelsefulla frågekomplex, som det här gäller, och att det icke stannar vid att man lappar på en skavank här och en skavank där, utan att vi som resultat av de pågående utredningarna verkligen komma fram till en omfattande nyorganisation i fråga om den psykiska hälso- och sjukvården.

Jag kan emellertid inte underlåta att i detta sammanhang rikta uppmärksamheten på att utskottet i sitt utlåtande inte har redovisat medicinalstyrelsens yttrande på ett sådant sätt, att man därav får en korrekt uppfattning om vad medicinalstyrelsen har menat. Styrelsen har nämligen i sitt yttrande på en rad mycket väsentliga punkter anslutit sig till och tillstyrkt de förslag, som framföras i motionen, men det har tyvärr icke kommit fram i utskottsutlåtandet. Tydligt har man från utskottets sida av hänsyn till pappersbristen och därav betingad strängare koncentration gått så långt i koncentrationens konst, att man har tappat bort en stor del av innehållet i medicinalstyrelsens yttrande.

På ett par, tre punkter kan jag inte ansluta mig till medicinalstyrelsen, och jag vill därför något uppehålla mig vid dem. Styrelsen anser att familjevården, som föres på tal i motionen, för närvarande måste betraktas som tillfredsställande, och man säger att rättssäkerheten är tillgodosedd för dem som er hålla familjevård. Man kan säkerligen på den punkten ha delade meningar, ty psykiskt sjuka patienter, som föras över från sjukhus till familjevård, bli ofta på nåd och onåd utlämnade åt arbetsgivarens eller husbondens godtycke. För dem som ihärdigt klaga över behandlingen står ingen annan utväg öppen än att komma tillbaka till den isolering, som sjukhusvistelsen medför. Det vill naturligtvis vederbörande inte, och därför tåga de också oftare än de klaga.

Därtill kommer — det anföres i vår motion, och vår uppfattning delas delvis av medicinalstyrelsen — att den nuvarande betalningen för dessa patienter i hemvård är alltför låg. Varför skall man använda beteckningen flitpengar, och varför skall man inte ge dessa som utföra ett samhällsnyttigt arbete betalning för vad de utföra? Om man i stället för dessa mycket snålt tilltagna flitpengar, som för närvarande utgå, skulle ge dem betalning för deras arbete, skulle det ge stimulans åt patienten. Han skulle känna sitt människovärde ökat, och jag är ganska säker på att tillfrisknandets process redan därigenom skulle kunna påskyndas i ganska hög grad.

Att märka är ytterligare att denna s. k. hemvård inte praktiseras bara gentemot de patienter, som sortera under den statliga sinnessjukvården, utan åtskilliga andra, säkerligen tusentals, äro också utlämnade åt hemvården och det godtycke och den ekonomiska exploatering som i många fall förekomma. Jag vill endast erinra om det bekanta Strömtorpsfallet, där en lantbrukare i åratals ekonomiskt hade utnyttjat en psykiskt sjuk till den grad, att när saken bringades till offentligheten, fann sig domstolen föranlåten att utdöma 12 000 kronor i skadestånd till den patient det gällde.

Jag tror därför att på denna punkt gällande bestämmelser verkligen borde få en översyn. Det skulle inte skada utan tvärtom på ett mycket betydelsefullt sätt gagna den psykiska sjuk- och hälsovården.

Jag vill på ännu en punkt polemisera mot den ståndpunkt som medicinalstyrelsen intar, nämligen när det gäller rättsskyddet för patienterna på sinnessjukhus. Man anser att det är tillfredsställande, och man säger att någon verklig rättskränkning enligt styrelsens mening inte har förekommit. Det är naturligtvis ytterst svårt att avgöra, huruvida rättskränkningar verkligen ha förekommit eller inte, just därför att psykiskt sjuka inte äro vittnesgilla.

Ang. den psykiska hälsovårdens planering m. m. (Forts.)

Men vi ha i motionen föreslagit — icke för att komma läkarna eller sinner-sjuknämnden till livs utan för att få bort ett irritationsmoment — att man vid varje sjukhus borde tillsätta en förtroende- och kontrollnämnd, som skulle vara en instans till patienternas rättsliga skydd. Därigenom skulle mycken irritation kunna bringas ur världen och också, så vitt jag förstår, statens sinnessjuknämnd få en mycket god hjälp, ty det är ju inte möjligt för de fem, som ha ansvaret i sinnessjuknämnden, att sätta sig in i alla de fall som komma under deras bedömande. De äro tvingade att i huvudsak rätta sig efter vad vederbörande läkare anför. Om man hade sådana nämnder vid sjukhusen, bestående av lekmän och naturligtvis kompletterade med medicinsk sakkunskap, tror jag att mycken oro skulle kunna elimineras, och det skulle bli en större säkerhetskänsla hos såväl den enskilde patienten som hans anhöriga och den stora allmänheten.

Som jag sade har medicinalstyrelsen i alla väsentliga punkter anslutit sig till de önskemål, som vi ha framfört i vår motion. Det gäller frågan om platsbristen, som vi understryker nödvändigheten av att snabbt avhjälpa, förbättringar och utvidgningar av arbetsterapien och verklig yrkesutbildning vid vissa sinnessjukhus, utbildningen av personal för sinnessjukvården, där medicinalstyrelsen förordar utredning i syfte att inrätta ett centralinstitut — alltså synpunkter som sammanfalla med motionens önskemål — det gäller vidare ökning av personalen och överförande av en del av läkarnas arbete på skrivbiträden, förbättrande av hjälpmedlen för objektiv diagnostik, förbättrad psykopatvård och sist men icke minst införande av skyldighet för enskild och offentlig arbetsgivare att rekrytera viss procent av de anställda bland psykiskt partiellt arbetsföra. I alla dessa frågor understryker medicinalstyrelsen de synpunkter, som motionen framför, och jag måste än en gång fråga utskottets representanter: varför redovisas inte detta i utskottsutlåtandet? Man kan inte godkänna pappersbristen som anledning härtill. Visserligen skola vi vara sparsamma när det gäller papper, men så förfärligt långt är inte medicinalstyrelsens utlåtande att man skulle ha behövt operera bort dessa mycket väsentliga synpunkter.

Som frågan nu ligger till och speciellt med anledning av de positiva synpunkter, som medicinalstyrelsen anført i dessa frågor, skall jag, herr talman, icke framställa något yrkande, utan jag hoppas att de synpunkter, som delas av motionärerna och medicinalstyrelsen, skola bli vederbörligen beaktade i de utredningar som pågå.

Herr Ericsson, Herman: Herr talman! Utskottet är fullständigt enigt med motionären om att vissa brister vidlåda sinnessjukvården. Det råder alltså på den punkten ingen meningsskiljaktighet mellan utskottet och motionären. När det gäller att få reda på hur det hela egentligen ligger till och vilka åtgärder som skola vidtagas, har utskottet infortrat yttrande från medicinalstyrelsen. Utskottet har också fått taga del av yttranden, som andra kammarrens andra tillfälliga utskott har infortrat i samma fråga från landstingsförbundet, läkarförbundet och Stockholms stads sjukhusdirektion.

Det är inte fullt riktigt att, såsom motionären säger, medicinalstyrelsen har tillstyrkt bifall till motionen, ty på många ställen varken av- eller tillstyrker medicinalstyrelsen. Den uttalar sig i sitt yttrande synnerligen välvilligt och meddelar vilka åtgärder som för närvarande äro föremål för utredning och prövning. Styrelsen säger, att motionen berör ett så väldigt komplext av frågor, att styrelsen själv inte kan yttra sig i alla detaljer, som motionen behandlar, men den uppehåller sig vid en del väsentliga punkter. Först upptages frågan om platsantalet. Man har utarbetat en utförlig plan och tänker föreslå inrättande av inte mindre än 4 579 nya platser för sinnessjuka, 810

Ang. den psykiska hälsovårdens planering m. m. (Forts.)

platser för asociala imbecilla och 1 220 platser för obildbara sinnesslöa. Det är meningen att denna plan skall förverkligas inom loppet av en tioårsperiod, och den beräknas komma att kosta omkring 97 miljoner kronor. Detta redovisas i utskottsutlåtandet, men jag erkänner, att det inte skett så utförligt som i medicinalstyrelsens utlåtande. Vi övervägde inom utskottet, huruvida vi skulle trycka hela medicinalstyrelsens utlåtande såsom bilaga, men med hänsyn till tryckeriernas stora arbetsbelastning, pappersbristen och den uppmaning, vi ha fått, att iaktta sparsamhet inskränkte vi oss till att referera vad medicinalstyrelsen i allmänhet i denna del har anfört.

Härefter yttrar sig medicinalstyrelsen om sysselsättningsterapien och framhåller, att den frågan är föremål för sjukhusutredningens uppmärksamhet.

I fråga om de öppna vårdformerna, som därefter redovisas, anför styrelsen, att man redan till årets riksdag framlagt förslag om inrättande av tre befattningar som hjälpverksamhetsöverläkare vid statens sinnessjukhus.

Beträffande familjevården hyser medicinalstyrelsen inte samma farhågor som motionären. På den punkten är det möjligt att en utredning skulle ge besked om vem av medicinalstyrelsen och motionären som har rätt i sin uppfattning.

Även när det gäller formerna för de på sjukhus intagnas rättsskydd ha motionären och medicinalstyrelsen olika uppfattning, men styrelsen uttalar ändå, att det behövs en tjänsteman för kontroll av den medicinska vården av de sinnessjuka. Den anser dock att något fall av verklig rättskränkning ej har kunnat påvisas. Jag hoppas att medicinalstyrelsen gör framställning om att få den tjänsteman tillsatt, som man anser sig behöva, så snart som möjligt och att det kan genomföras utan att man skall behöva avvakta de utredningar, som i övrigt pågå på detta område.

Nästa punkt, som medicinalstyrelsen upptar, är frågan om ersättning för sjukhusvården. Frågan om vårdavgifternas slopande är redan föremål för statsmakternas utredning, och därför anser man att det inte behövs någon utredning speciellt på denna punkt.

När det gäller uppdelning av de vårdade i rums- och salspatienter, som motionären riktat anmärkningar mot, säger medicinalstyrelsen, att den frågan är av fullkomligt underordnad betydelse. Av 18 446 vårdplatser, som det nu finns på statens sinnessjukhus, äro inte mer än 110 för rumspatienter, alltså långt under en procent.

Sjukvårdspersonalens utbildning är, anför medicinalstyrelsen vidare, föremål för utredning.

Jag skall inte, herr talman, räkna upp de ytterligare punkter som medicinalstyrelsen särskilt berör. Hade medicinalstyrelsen på varje punkt sagt, att det är nödvändigt med en utredning, hade utskottet möjligtvis kunnat föreslå att man skulle bifalla motionen på den ena eller andra punkten. Beträffande frågan om utbildning av personal för arbete inom det mentalhygieniska området voro vi sålunda rätt tveksamma. Medicinalstyrelsen säger att utbildningsmöjligheterna äro otillräckliga och att en utredning är påkallad. Vi hoppas dock att medicinalstyrelsen, när den har denna bestämda inställning, också försöker få till stånd en förbättring av utbildningen. Styrelsen tillstyrker, att stipendier för studier på detta område utomlands redan nu inrättas. Vi hoppas att medicinalstyrelsen till ett annat år gör framställning hos Kungl. Maj:t härom, så att personalen skall kunna få utbilda sig.

Man kan möjligen lägga utskottet till last, att det inte grundligare har redovisat medicinalstyrelsens slutanförande. Det heter där: »Förutom de uppslag som ovan behandlats innehåller motionerna ett stort antal förslag till förbättringar på sinnessjukvårdens olika områden, utökning av personalen, överfö-

Ang. den psykiska hälsovårdens planering m. m. (Forts.)
 rande av en del av läkarnas arbete på skrivbiträden, förbättrande av hjälpmedlen för objektiv diagnostik, förbättrad psykopatvård, införande av skyldighet för enskild och offentlig arbetsgivare att rekrytera viss procent av de anställda bland psykiskt partiellt arbetsföra etc. — Sammanfattningsvis får styrelsen anföra, att tillgodoseendet av den statliga sinnessjukvårdens och sinnesslövdårdens starkt uttalade behov av betydligt utökat antal platser, av flera läkare, av bättre teknisk utrustning av sjukhusen och av en bättre utbildning av personalen äro de frågor, som ivrigast pocka på sin lösning. Styrelsen ansluter sig på dessa punkter till av motionärerna uttalade önskemål.»

Av den redogörelse, som jag lämnat rörande en del av de av medicinalstyrelsen angivna punkterna, framgår emellertid, att en hel del av dem redan äro föremål för utredningar och överväganden. Utskottet har sedan i sitt utlåtande anfört detsamma som jag sade i början av mitt anförande, »att åtskilliga bristfälligheter vidlåda den statliga sinnessjukvården, vilka så snart som möjligt borde avhjälpas.» Utskottet fortsätter: »Detta har emellertid statsmakterna och vederbörande myndigheter sedan länge insett, vilket föranlett tillsättande av särskilda sakkunniga för utredning av vissa frågor och utarbetande av planer för den framtida organisationen av sinnessjukvården. Man står således redan mitt uppe i en omdaning av denna vård. Att då tillsätta en ny utredning med så vittomfattande program, som i motionen förutsettes, synes utskottet icke kunna leda till en snabbare lösning av frågorna utan snarare tvärtom.» Det skulle ju kunna hända, att en utredning, som skulle famna hela detta vida fält, skulle bli så stor att man till och med försummade de utredningar som redan äro tillsatta. Vidare säger utskottet: »Enligt utskottets mening böra därför resultaten av pågående utredningar först avvaktas. Möjligen erfordras därefter en samordning av de olika utredningsresultaten, vilken utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t i så fall kommer att verkställa. I den mån det därvid befinnes, att vissa frågor ej tillräckligt uppmärksammas eller ej varit föremål för utredning, bör tiden då vara inne att låta verkställa en dylik, men i nuvarande läge anser sig utskottet icke kunna förorda en begäran om ny utredning.»

Landstingsförbundet hänvisar i sitt remissuttalande till pågående utredningar och anser att man bör avvakta resultaten av dessa innan en ny utredning överväges, och samma inställning har läkarförbundet, som anför, att om några av de av motionärerna framförda frågorna icke skulle bli lösta, kunna de sedermera upptagas till behandling. Även Stockholms stads sjukhusdirektion, som endast yttrar sig om sitt område, Stockholms stad, har samma uppfattning, att resultatet av pågående utredningar bör avvaktas innan en ny utredning igångsättes.

Det är med dessa motiv, herr talman, som utskottet, ehuruval samtliga dess ledamöter ömma lika varmt för de olyckliga människor det här är fråga om som motionärerna göra, icke nu har kunnat tillstyrka en förnyad utredning, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Om inrättande av ett ställigt planeringsinstitut m. m. Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, över väckt motion om framläggande av en plan för utveckling och inriktning av landets produktiva resurser m. m.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 189, hade herrar *Öhman* och *Linderot* föreslagit, dels att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att så snart ske kunde och

Om inrättande av ett statligt planeringsinstitut m. m. (Forts.)

senast vid 1947 års lagtima riksdag en plan måtte framläggas för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser, i vilken samhälls-ekonomiska plan den direkta statsbudgeten inginge som en reglerande och balanserande faktor, samt att i fortsättningen regelbundet måtte framläggas dylika planer, dels ock att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag angående inrättande av ett permanent statligt planeringsverk eller planeringsinstitut för uppgörande av de nödvändiga planerna och prognoserna för samhällsekonomiens utveckling.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Ekströmer*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Ekströmer: Herr talman! Denna motion innebär ju egentligen en kritik av efterkrigsplaneringskommissionens uppläggning av riktlinjerna för den fortsatta planeringen av utnyttjandet av landets produktiva resurser. Man menar att kommissionen redan är gammalmodig, och man vill taga krafttag för att hastigt och radikalt lösa dessa frågor.

Jag skall inte närmare fördjupa mig i denna tvist, utan överlämna den åt andra, som kanske mer än jag äro entusiastiska för en fullt genomförd statlig planhushållning.

Emellertid kan jag säga, att jag tycker att motionärernas recept, som väl ganska tydligt är hämtat från främmande land, ändå inte passar för våra svenska förhållanden. Har jag läst motionen rätt, så menar man att man genom en investeringsverksamhet inom landet för en långsiktig planering av behovsproduktionen helt enkelt skall kunna undvika lågkonjunkturer och därigenom också slippa sysselsätta sig med kortsiktiga krisproblem.

Nu är det emellertid så, att Sverige är ett utpräglat exportland och därför högst känsligt för världskonjunkturen. Åtgärder för att möta en nedgång i sysselsättningen inom exportindustrierna måste därför sannolikt bliva av ganska betydande storleksordning, men de bli förvisso mera verksamma om de kunna lämpas efter läglighet och inte äro fast bundna vid ett kanske för flera år fastslaget investeringsprogram. Därför tror jag också att den väg, som vi här redan ha slagit in på, med en investeringsreserv för arbete i olika delar av landet, är att föredraga framför ett på lång sikt bundet investeringsprogram utan tillräcklig elasticitet. Vad som passar i ett land, där exporten är av högst underordnad betydelse och där man kanske inte heller behöver taga någon hänsyn till individens frihet, det passar nog inte i vårt högindustrialiserade land med ett folkhushåll som är beroende av världsmarknaden, utan det skulle sannolikt motverka i stället för att främja en effektiv beredskap mot en utifrån kommande ekonomisk kris. Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Emellertid har jag till utlåtandet avgivit en blank reservation, och anledningen härtill är att jag inte utan vidare vill skriva under utskottets motivering i alla stycken. Utskottet börjar sitt uttalande med följande mening: »En planering i stort för utnyttjande av landets produktiva resurser bör enligt utskottets uppfattning helt visst vara av värde för alla parter.» Nu vet jag faktiskt inte vad utskottet menar med »en planering i stort», och jag skriver aldrig under växlar in blanco. Dessutom är jag inte alldeles säker på att en sådan planering, om den kommer till stånd, kan bli till nytta och av värde för alla parter. Om jag skall försöka rannsaka innebörden av uttrycket »en planering i stort», så får jag väl liksom motionärerna gå tillbaka till arbe-

Om inrättande av ett statligt planeringsinstitut m. m. (Forts.)
tarrörelsens efterkrigsprogram, och där står det: »Det gäller att söka organisera ett effektivt arbetande näringsliv, där all arbetskraft och andra resurser blir fullt utnyttjade med användning av den bästa tekniska sakkunskapen vi har.» I andra sammanhang talar man om »ofrånkomliga strukturella förändringar» och »anpassning av företagsamhetens inriktning».

Dessa uttalanden äro ju förträffliga, ehuru mycket allmänt hållna, men man tar väl inte miste om att meningen är att man ändå siktar på en långt gående rationalisering av vårt näringsliv och särskilt av vår industri — vilket i och för sig givetvis i åtskilliga avseenden kan vara fullt behövt. Men varje sak har två sidor. En rationalisering med sådana mål, som nämnas i vad jag här citerat från efterkrigsprogrammet, lär nog med naturnödvändighet innebära en koncentration av vår industri till allt större enheter, ty i de flesta fall lära dessa mål endast kunna uppnås inom storindustrien. Men här måste jag komma med mina betänkligheter. Jag är övertygad om att just den differentiering av vår industri, som vi ha här i Sverige, är en stor styrka för hela landet. Vi ha en storindustri, som arbetar med beundransvärd effektivitet och där den bästa tekniska sakkunskap som står till buds användes, men vi ha också tusentals småföretag utspridda över hela landet, vilka förvisso icke ur rationaliseringssynpunkter skulle finna nåd inför en planhushållningsentusiast. Dessa föga rationaliserade och i många avseenden mindre effektiva företag får man dock ingalunda förakta. De ge arbete åt många människor och sprida ett visst välstånd i de lantliga bygderna, och de bereda dessa bygder ett gott underlag för sociala och kulturella framsteg, som kanske eljest skulle vara otänkbara. Det har ju också visat sig att en sådan där »planering i stort», där till äventyrs en koncentration skulle genomföras, ofta blir ett hårt slag för den bygd som drabbas av den, och representanter för kommuner och enskilda i bygden bruka inte dröja länge förrän de framlägga sina bekymmer för statsmakterna och begära hjälp av dessa. Vi ha ett alldeles färskt och ganska pikant exempel på detta: vi ha hört att ett företag just nu önskar koncentrera sin drift för vinnande av större effektivitet just efter de i efterkrigsprogrammet utstakade linjerna, men genast har en av motionärernas partivänner i andra kammaren skyndat sig att framställa en interpellation, där hon, om jag har läst rätt, i ganska indignerade ordalag klagar över vad som håller på att ske och begär statsmakternas hjälp att förhindra dess genomförande! Jag menar, som jag har sagt förut, att varje sak har två sidor och att det bästa ofta är fiende till det goda.

Jag har ingalunda förbisett att utskottet längre fram i sitt utlåtande anslår mycket kloka och koncilianta toner, då det gentemot motionärernas uppfattning anför: »Det förefaller utskottet i stället mera ändamålsenligt, om statsmakterna i samverkan med det enskilda näringslivet fortsätta på de vägar, som redan beträts» etc., och detta kan man finna ganska måttfullt. Men man har dock siktat på den där ganska tvivelaktiga »planering i stort», som jag som sagt inte riktigt vet vad det är, och jag menar att det kanske är farligt att leka med elden — man kan framlocka krafter som man inte är säker på att kunna bemästra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Linderot**: Herr talman! Riksdagsordningen gör det tyvärr nödvändigt, att en hel del principiellt mycket viktiga frågor hänskjutas till tillfälliga utskott — vilket i och för sig inte skulle behöva vara något fel, ty i dessa tillfälliga utskott sitta ju högst förträffliga herrar ledamöter av kammaren, vilka ha minst samma kapacitet som ledamöter av andra utskott. Nackdelen ligger inte på det planet, utan den är att riksdagsledamöterna betrakta även

Om inrättande av ett statligt planeringsinstitut m. m. (Forts.)

själva den fråga, som behandlas av ett tillfälligt utskott, som en tämligen tillfällig och obetydlig fråga. Så sker det faktiskt, och de tillfälliga utskotten tyckas nästan själva ha en sådan syn på saken, ty de behandla i regel de motioner, som hänskjutas till dem, mycket knapphändigt. I varje fall ha motioner som jag har haft nöjet vara med om att väcka i kammaren — det är under denna riksdag tre eller fyra motioner — ehuru de ha varit av principiellt mycket stor betydelse avfärdats med tämligen knapphändiga motiveringar från vederbörande tillfälliga utskotts sida.

Efter denna lilla inledande anmärkning ber jag, herr talman, att få säga några ord om själva saken. Jag tycker nämligen, att den inte bör begravas endast med utskottets formulering, att motionen inte »föranleder någon kammarens åtgärd», utan att åtminstone protokollet bör vittna om att motionen har varit mycket allvarligt menad och att den sak, som motionen avser, enligt motionärernas uppfattning icke kan avföras från dagordningen i och med detta utlåtande. Vi kunna vara fullkomligt övertygade om att själva saken icke kommer att bli mindre aktuell på grund av den negativa behandlingen i detta fall — den kommer på grund av utvecklingen själv och av tvingande omständigheter att bli allt mera aktuell, och motionärerna ha ju då att tillgodoräkna sig den lilla förtjänsten att i god tid ha riktat kammarens uppmärksamhet på vad som i detta stycke faktiskt rör sig i vår tid.

Vad är det vi diskutera? Det är frågan om sysselsättningspolitiken, som är en central fråga för hela samhällslivet och därmed för hela vår politik. En kommitté, tillsatt av landsorganisationen och socialdemokratiska partiet, har för över två år sedan på ett förtjänstfullt sätt klargjort denna fråga för den politiska offentligheten här i landet genom skriften »Arbetarrörelsens efterkrigsprogram», som utformar och kommenterar de 27 punkterna, och det förslag, som vi ha gjort i den föreliggande motionen, står helt i anslutning till de punkter som de framsynta männen i denna arbetarrörelsens kommitté ha utformat. Ty det finns två huvudlinjer i sysselsättningspolitiken, om vilka striden egentligen står. Den ena är den gamla linjen, där man tar sikte på en konjunkturutjämnande politik. Vi känna den från den svåra krisen i början av 1930-talet under namn av AK-politiken. Det är en konjunkturutjämnande politik, som visserligen i nuvarande versioner är moderniserad men som icke förty lider just av denna påtagliga svaghet att icke vara förebyggande, att icke taga sikte på att inom samhället undvika sysselsättningskriser, arbetslöshet och åtföljande social nöd och sociala vådor av olika slag.

Den andra linjen, den som ställes såsom alternativ till den förra, är den som föres fram i arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Den går ut på att man genom organiserandet från samhällets sida av en behovsproduktion, grundad på en långsiktig planering, skall se till att det överhuvud taget icke uppstår arbetslöshet, att det icke uppstår lågkonjunktur med störningar i produktionslivet, att det icke uppstår kriser.

Här kunna teoretiker diskutera, huruvida det inom ramen av ett borgerligt samhälle, sådant som vi ha, överhuvud taget är möjligt att åstadkomma sådana resultat med en dylik planering på lång sikt, och en sådan diskussion föres ju här i olika remissyttranden. Jag skall inte taga upp denna diskussion här. Jag utgår ifrån att de som ha författat arbetarrörelsens efterkrigsprogram anse det vara möjligt att på den fredliga utvecklings väg övervinna de påtagligaste defekterna i den produktionsordning som vi kalla den kapitalistiska. Vi motionärer ha anslutit oss till denna uppfattning och resonerat med detta som utgångspunkt.

Nu säger herr Ekströmer, utskottets ordförande, i formuleringar, vilka som vanligt gentemot nedklubbade motionärer äro mycket hövliga, att vårt förslag

Om inrättande av ett statligt planeringsinstitut m. m. (Forts.)
är hämtat från främmande land och att det inte passar i vårt land. I ett främmande land, där utrikeshandeln inte spelar så stor roll och där inte heller individens frihet är så viktig, där kan man ju syssla med sådant här planeringsarbete, säger herr Ekströmer. Ja, detta yttrande innebär absolut ingen ohövlighet gentemot motionärerna, men däremot är det litet elakt sagt mot vår gamle vänskaplige, store granne ute i Atlanten, nämligen det engelska imperiet. Ty huvudtankarna i vårt förslag bygga ju på engelska liberalers uppfattningar om vad som skulle kunna vara möjligt i fråga om planering, i fråga om skapandet av full sysselsättning inom ett borgerligt samhälle, som är organiserat ungefär som det engelska och således i detta hänseende även ungefär som det svenska. Ohövligheten, om yttrandet nu kan betraktas som en sådan, riktar sig alltså helt och hållet mot England och framför allt mot Beveridge, som i sina arbeten på detta område uppställt vissa mycket långtgående teser, i vilka han anför vad han anser vara samhällsekonomiskt nödvändigt — och Beveridgeplanen betraktas ju inte i England som en plan för ett samhälle, som inte har intresse för utrikeshandel eller för individens frihet. Beveridge tar sikte på vad som utgör titeln på hans huvudarbete: »Full sysselsättning i ett fritt samhälle.»

Då jag erinrar om det egentliga ursprunget till de tankar, som ligga till grund för motionen, kan jag ytterligare påpeka vad Beveridge har sagt då han mycket skarpt har kritiserat den gamla politiken, som har följts i England, i Sverige och överhuvud taget i de västeuropeiska länderna före kriget. Han säger, att en politik, som tager sikte enbart på konjunkturutmjämning, aldrig kan uppnå det resultat man vill uppnå, nämligen undvikandet av kriser.

Jag skall för korthetens skull inte gå igenom alla remissyttrandena. Jag vill emellertid säga att Kooperativa förbundet, industriförbundet o. s. v., alla de som säga att man inte kan föra någon annan politik än en konjunkturutmjämning sådan, i verkligheten alla kapitulera inför svårigheterna. De förutsätta att det, som vi kalla det kapitalistiska samhället, är och skall bestå också med sina påtagliga avigsidor. Det är alltså pessimismen som talar. Man föreställer sig att man inte kan företaga sig någonting för att förbättra samhällsförhållandena på de områden som vi nu diskutera. Varför skola vi vara så pessimistiska? I stället för att kapitulera måste vi vara optimistiska och säga att vi kunna genomföra en politik som medför dessa resultat.

Även de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet ha tyvärr varit kapitulanter i viss mån, ehuru man erkänner det i och för sig förnuftiga i den linje vi här förfäktat. Utskottets majoritet — och till den ansluter sig, såvitt jag kan höra, även utskottets värderade ordförande — anser, »att planeringsverksamheten, om den skall giva önskat resultat, bör bedrivas efter väsentligen andra linjer än som i motionen angivits». Det skulle vara intressant och till stor nytta för det framtida arbetet att få besked om vilka dessa andra linjer äro, men det låter utskottet anstå till en annan gång. Dessa »väsentligen andra linjer» får man emellertid lov att formulera för att sedan sätta i gång efter dem. Vi äro i det här fallet inga doktrinärer. Detta är inte för oss några dogmer, som vi äro ute för att spika på väggarna i riksdagen, utan vi äro ute i en praktiskt politisk angelägenhet. Och finns det »väsentligen andra linjer» för en sådan här planering än dem vi förfäktat, så komma vi att ansluta oss till dem utan vidare — därest man ger förnuftiga skäl för dessa linjer — detta även med risk för att herr Elowsson säger att vi ha knyckt socialdemokraternas program igen.

Det väsentliga i detta ärende är ju att vi äro eniga i fråga om huvudsaken, nämligen att man måste ha en planering, och det är faktiskt om detta striden står. Gränsen går ju därvid icke mellan utskottet och motionärerna, det är up-

Om inrättande av ett statligt planeringsinstitut m. m. (Forts.)

penbart, så mycket mer som utskottet i likhet med landsorganisationen har uttryckt önskemål om en fastare utformning av de årliga prognoser för samhälls-ekonomien, som regeringen redan nu lämnar. Därmed har ju utskottet på en viktig punkt anslutit sig till vår tankegång. Men det räcker naturligtvis inte med enbart prognoser — det måste också vidtagas praktiska åtgärder som grunda sig på prognoserna.

Jag har med detta egentligen endast velat understryka vad jag förut sade, att motionens begravninng här inte betyder att själva problemet har försvunnit från dagordningen. Det pockar i själva verket på sin lösning, och det kommer naturligtvis att lösas på ett eller annat sätt. Vår motion har då gjort den om också kanske ringa nytta, att vi hållit frågan levande även vid denna riksdag och riktat uppmärksamheten på nödvändigheten av att man för fram dessa stora samhällsekonomiska problem till en praktisk lösning och inte bara skriver program om desamma.

Jag kanske kunde ha diskuterat litet med herr Ekströmer om differentieringen av näringslivet och industrien här i landet, men jag skall inte gå in närmare på den frågan, utan vill endast peka på att vi ju på intet sätt vänt oss mot en enligt förnuftiga grunder företagen differentiering. Det förefaller som om herr Ekströmer trodde, att en samhällelig planering av den ekonomiska verksamheten uteslöt differentiering. Naturligtvis är så inte förhållandet. Alla de välsignelser, som herr Ekströmer här riktade vår uppmärksamhet på och som han ansåg vara ett resultat av en förnuftig differentiering, vilja vi både behålla och göra ännu rikare. Det finns ju ingenting som talar för att en samhällelig planering skulle rasera den tidigare differentieringen för något slags fullkomlig likriktning, så att vi plötsligt skulle upphöra att göra en massa ting — vi skulle t. ex. bara göra maskiner eller bara göra träskor eller någonting annat. En samhällelig planering skulle naturligtvis i stället möjliggöra en ännu bättre differentiering än den som nu sker på grundval av det privata initiativet inom näringslivet.

Det sagda kan vara nog. Jag vill inte dra upp någon större diskussion om problem, som vi ändå inte skulle kunna slutdiskutera i en enda debatt. Jag har endast velat upplysa kammaren om att vi med mycket friskt mod skola återkomma i denna fråga med motioner, som vi hoppas kunna göra ännu mera övertygande. Vi skola återkomma därför att livet självt pockar på att dessa tankar få en praktisk utformning till gagn för samhällslivet i Sverige. Det är dit vi syfta, och till det skola vi också återkomma. Det är inte tillräckligt att bara diskutera och skriva program om dessa ting.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Herr Ekströmer nämnde i början av sitt anförande, att han gärna skulle vilja ha reda på vad som menas med »en planering i stort» av ett näringsliv. Det förvånar mig något, att herr Ekströmer kommer med en sådan fråga, herr Ekströmer, som dock i egenskap av fabriksägare och alltså företagare upplevat den tid, under vilken det privata företagslivet genom sina karteller och sina olika slag av sammanslutningar försökt att för sitt eget vidkommande planera i stort.

När vi på vårt håll tänka oss en planering i stort av samhällets olika tillgångar inom näringslivet, mena vi givetvis inte, att det skall ske på samma sätt. Men det är klart, att det måste bli fråga om en planläggning av sådan art, att man får de olika produktionsfaktorerna att samarbeta på bästa möjliga sätt. Det är ju vad som menas med en planering i stort. Därmed är inte sagt, att man kan samordna allting i samhället, så att det med en gång börjar gå precis som ett urverk. Man får givetvis försöka komma dithän så småningom.

Om inrättande av ett statligt planeringsinstitut m. m. (Forts.)

Herr Linderot försökte göra gällande, att den omständigheten, att förevarande motion i likhet med många andra kommunistiska motioner detta år remitterats till ett tillfälligt utskott, skulle betyda att dessa motioner betraktades i varje fall med en viss grad av ringaktning och följaktligen inte blivit föremål för samma grundliga behandling som de skulle ha blivit, om de kommit till ett ständigt utskott.

Jag vill inte uttala något som helst omdöme om detta påstående, ty det skulle i viss mån vara att tala i egen sak, men så mycket kan jag försäkra herr Linderot, att vi inom utskottet inte alls ha den uppfattningen, att de motioner, som väckts från kommunistiskt håll och som remitterats till andra tillfälliga utskottet, skulle ha ett ringa värde. Tvärtom ha de varit mycket betydelsefulla, och de ha framför allt varit i högsta grad omfattande. Ätminstone kom jag när jag läste igenom denna motion att tänka på — om det var en idéassociation eller vad det var, vet ja ginte — den gamla barnvisan »Världen är så stor, så stor, Lasse, Lasse liten, större än du nånsin tror». Jag fick nämligen det intrycket, att motionären här givit sig i kast med en sak, som varit betydligt mycket större än han haft möjligheter att på ett riktigt sätt bedöma. Jag har kommit till denna uppfattning inte bara därför att motionerna i och för sig varit vittsyftande, utan minst lika mycket därför att motionärerna, som visserligen varit mångordiga, dock undvikit att ge några som helst praktiska anvisningar för hur man skall gå till väga i de särskilda fallen. Det har gjort, att jag fått den uppfattningen, att man väckt dessa motioner mera för att ligga en hästlängd före på varje punkt av de tjugusju punkterna än därför att man trott, att man skulle kunna komma till något egentligt resultat genom detta motionerande.

Om man går detta problem närmare in på livet, kommer man väl ändå till slut fram till att det som skiljer oss socialdemokrater och kommunisterna åt är inte det förhållandet, att vi på vårt håll skulle vara likgiltiga för eller undervärdera betydelsen av en planering i stort av samhället och näringslivet. Utan skillnaden ligger däri, att under det att vi vilja så småningom arbeta oss fram till en plan, som åstadkommer ett bättre samarbete, vill man på kommunistiskt håll ha en central, från vilken samhällslivet skall dirigeras. Det är här den egentliga skiljelinjen går, och på den punkten vet herr Linderot, likaväl som kammarens övriga ledamöter, skulle jag tro, att det inte är möjligt att åstadkomma en förening. Ty när man talar för en samhällsplanering i stort och ett organ därför, utgår man från att utvecklingen nått oerhört mycket längre än den i denna dag gjort. Det förutsätter en samordning inom de olika näringsgrenarna, och det förutsätter, att mycket undangjorts inte bara på det sociala området utan kanske i ännu högre grad på det ekonomiska området och även andra områden, på vilka för övrigt utredningar redan pågå.

Det är enligt min mening således inte möjligt att på det stadium i utvecklingen, där vi nu befinna oss, göra upp planer år för år, som vi sedan skola följa i näringspolitiskt avseende, i näringsekonomiskt avseende och i finansiellt avseende både när det gäller våra inrikespolitiska förhållanden och när det gäller vårt handelsförhållande till utlandet, många andra saker att förtiga. Det kunna vi inte göra nu, och om man säger, att vi icke desto mindre skola göra upp planer år för år, men vi sedan inte kunna följa dessa planer, är det ju ingenting vunnet med det hela.

Därför utgå vi från, och det har man gjort även inom utskottet, att om man skall vinna någonting, måste man gå den väg, som efterkrigsprogrammet anvisar, d. v. s. ta område efter område och inte mera än man kan reda upp. Jag håller för min del före att det svenska samhället och dess organ redan äro så pass engagerade i en omställning efter riktigare principer, att de för närvarande ha händerna fulla. Vi böra ta hänsyn till detta.

Om inrättande av ett statligt planeringsinstitut. (Forts.)

Till slut måste jag återkomma till det som herr Linderot vidrörde, när han apostroferade vad jag yttrat sista gången vi diskuterade liknande spörsmål som detta, nämligen att jag nu inte skulle komma och säga, att kommunisterna ha knyekt socialdemokraternas efterkrigsprogram. Herr Linderot nämnde i detta sammanhang, att detta program var ytterst förtjänstfullt. Men om nu de som utformat detta program ha gjort en verkligt förtjänstfull gärning och följaktligen, om jag förstår herr Linderot rätt, ha visat ett verkligt gott ekonomiskt omdöme och ett gott omdöme överhuvud taget, skulle inte herr Linderot då kunna överlåta åt dem att också för framtiden utforma detta program? Tror herr Linderot verkligen inte, att om de kunnat göra upp detta program, skola de också vara i stånd att föra det vidare utan dessa små stötar, som herr Linderot och hans kamrater i partiet ge i form av riksdagsmotioner då och då? För min del tror jag, att herr Linderot vid denna riksdag åtminstone gjort sig allt för många bekymmer i detta avseende. Jag är ganska övertygad om att det hela kommer att reda upp sig utan att han tar på sig liknande bekymmer i fortsättningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Linderot: Herr talman! Jag vill bara förklara mig på den punkt, som herr Elowsson sist berörde.

Han säger, att man borde överlämna åt dem som utarbetat arbetarrörelsens efterkrigsprogram att ställa de förslag i riksdagen, som detta program möjligen kan föranleda. Det har jag naturligtvis ingenting emot. Men om vi äro överens om att efterkrigsprogrammets genomförande icke är möjligt utan en statlig planering i mer eller mindre omfattande grad, när det vidare för en statlig planering erfordras ett planeringsinstitut, men efterkrigsprogrammets författare icke föreslå inrättandet av ett dylikt planeringsinstitut, ja då tycker jag de skola tacka vackert för att man hjälper dem i stället för att säga, att man skall vänta till dess de möjligen kunna komma på idén att ställa praktiska förslag för genomförande av sitt eget program.

Jag vill inte riva upp några stridigheter oss emellan, men om vi tänka på den takt, i vilken det socialdemokratiska partiet genomfört sitt program, som gällt i cirka sextio år, måste man gripas av en viss lust att hjälpa till, så att det går litet fortare än det hittills gjort.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Till det sista skulle jag bara vilja säga, att om herr Linderot verkligen vill hjälpa till att genomföra det socialdemokratiska programmet skall han inte bara sätta käppar i hjulet för det socialdemokratiska partiet, som han gjort sedan 1917. Hade dessa käppar inte kommit, skulle det kanske ha gått litet fortare än det gjort under dessa år!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kamraren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 300—302.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 357, av herr *Gustavson* och herr *Andersson, Albert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;

nr 358, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägförvaltningarna;

nr 359, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägförvaltningarna;

nr 360, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägförvaltningarna;

nr 361, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägförvaltningarna;

nr 362, av herr *Lindström*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.; samt

nr 363, av herr *Ericsson, Carl Eric*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående tomtmark i Trollhättan.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 278, att utskottets hemställan i utlåtande nr 143, samt, i fråga om förslaget nr 279, att utskottets hemställan i utlåtande nr 146 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 280, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 467) om viss begränsning av legitimation som tandläkare, m. m., såvitt angår genom propositionen framlagt lagförslag.

Anmäldes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 281, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd samt om anslag till dyrtidstillägg å ersättning åt blinda, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1946/47 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.; samt

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen den 18 juni 1937 (nr 382) om barnbidrag, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 281, att utskottets hemställan i utlåtande nr 1 samt, i fråga om förslaget nr 285, att utskottets hemställan i utlåtande nr 2 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 282, angående bättre försörjningsmöjligheter åt änkor;
 - nr 283, angående kontroll av den privata kursverksamheten; samt
 - nr 284, angående upplysningsfilmer rörande samhällets sociala hjälpverksamhet.
-

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Karlsson, Gottfrid*, för tiden från och med den 6 till och med den 17 innevarande månad för utrikes resa.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.18 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 1 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Erlander* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 303, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i aktiebolaget Ceaverken, m. m.;
 - nr 304, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skiferoljeaktiebolaget;
 - nr 305, angående avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1946/47;
 - nr 306, med förslag till beräkning av inkomsterna å riksstaten för budgetåret 1946/47, m. m.;
 - nr 307, med förslag till förordning om preliminärt uttagande av värnskatt för senare hälften av budgetåret 1946/47; samt
 - nr 308, med förslag till investeringsplan för budgetåret 1946/47.
-

Herr *Linder*, åt vilken herr talmannen tidigare jämlikt § 24 av kammarens ordningsstadga beviljat ledighet från riksdagsgöromålen under gårdagen och innevarande dag, erhöil nu på därom hos kammaren gjord ansökning förlängd ledighet för tiden från och med den 2 till och med den 8 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 300, angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet träffad handelsöverenskommelse.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 301, angående anslag till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.; och
nr 302, angående aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 357, av herr *Gustavson* och herr *Andersson, Albert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till befrämjande av bostadsförsörjningen;
nr 358, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägförvaltningarna;
nr 359, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägförvaltningarna;
nr 360, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägförvaltningarna;
nr 361, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägförvaltningarna;
nr 362, av herr *Lindström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.; samt
nr 363, av herr *Ericsson, Carl Eric*, m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 303—308.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag om rätt att i mål och ärenden som tillhöra stats- eller kommunalmyndighets handläggning insända handlingar med posten m. m., i vad propositionen angår förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 156, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 behandlade allmänna principfrågor;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 164, angående anslag för budgetåret 1946/47 till rundradiosändare för kortväg i Hörby;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till bidrag till kristidsnämndernas verksamhet;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till åtgärder för främjande av tillverkningen av tegelrör;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1946/47 till riks försäkringsanstalten m. m.;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1946/47 till fångvården m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till statens tvångsarbets- och alkoholanstalter, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsakningsfängelse;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till allmän bostadsräkning m. m.;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 till bidrag till avlöningar åt distriktsbarnmorskor samt angående provisorisk förbättring av deras löneförmåner jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för Nobelstiftelsen;
nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror fogade förteckningen över pälskinn; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 31 januari 1932 (nr 17) om accis å silke, m. m.;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgifter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, angående regleringen för budgetåret 1946/47 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa familjepensioner m. m.;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.; och

nr 52, angående fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till utarbetande av ett person- och sakregister till riksdagens protokoll med bihang för åren 1941—1950;

jordbruksutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 maj 1941 (nr 350) angående skogsvårdsstyrelser, m. m., dels ock angående anslag till Skogsvård m. m.: Ersättning åt skogsvårdsstyrelser för visst biträde vid virkesavverkning m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående riktlinjer för planläggning av bebyggelsen i Bohusläns fiskelägen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.12 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.